

Aktuelt for kriminalomsorgen

NR. 1 2008

Tema: fritid

- med vekt på fysisk aktivitet

Ros og ris

Kriminalomsorgen får gjennomgående mye positiv omtale i mediene og fra våre samarbeidspartnere. Det er vel fortjent for alle de som gjør sitt ytterste for å gjøre en god jobb i etaten. Det er tegn på at befolkningen har tillit til at vi løser oppgavene våre på en god måte med de rammene vi har.

Selvfølger det ting vi gjerne skulle gjøre bedre, for eksempel å gjøre kriminalomsorgen til en enda bedre arbeidsplass. Arbeidstilsynet påpekte i 2006 en del svakheter, og dette følges opp med et stort utviklings- og opplæringsarbeid. Kriminalomsorgen skal være et trygt sted å være både for innsatte og ansatte, med et systematisk HMS-arbeid som kan tjene som mønster for andre virksomheter!

Nå har vi opplevd å få meget sterk kritikk på et annet område – og med rette. Datatilsynet har gitt en rekke pålegg om utbedringer fordi vi ikke innfrir personopplysningslovens krav til behandling av person-sensitive opplysninger. Vi har nå satt i gang en omfattende og grundig prosess for at vi skal kunne komme i mål med utbedringene innen de fristene som er gitt. Det skal ikke kunne reises tvil om at kriminalomsorgen, som en del av justisforvaltningen, selv følger loven.

Utbedringene krever tekniske endringer, rutineendringer og opplæring. Det vil være tidkrevende, og det vil koste penger. Når vi har fått prosessen ordentlig i gang, bør vi også ta oss tid til å tenke gjennom hvordan vi har havnet i en slik uheldig situasjon. Noen forklaringsfaktorer er lette å få øye på, selv om vi ikke med det vil forsvare den praksis som er avdekket. Gamle IKT-systemer som ikke støtter arbeidsprosessene våre har vært en

frustrasjon for mange, og det er en utfordring på det tekniske området å tilfredsstille alle lovens krav. Et komplisert lovverk som det er krevende å sette seg inn i på alle nivåer i etaten, er en annen forklaring. Her må vi ta inn over oss at opplæring i personopplysningsloven er like viktig som opplæring i straffegjennomføringsloven, siden begge lover berører kjernevirksomheten vår og skal gi garantier for rettsikkerhet.

Er det tankeløshet og manglende profesjonalitet som er forklaringen, eller er det mulig at det også er uheldige sider ved vår kultur, med sviktende respekt for innsattes private forhold og integritet? I grunnutdanningen har yrkesetiske spørsmål fått en viktig plass. I ledelsesutviklingsprogrammet som nå gjennomføres i hele etaten, legger vi stor vekt på å utvikle ledernes bevissthet om de etiske utfordringer som er knyttet til maktutøvelse og frihetsberøvelse. Vi bør bruke Datatilsynets dokumentasjon av svikt som utgangspunkt for diskusjon på alle nivåer. KSF, og jeg som leder, har det overordnede ansvaret, inkludert å stille de rette spørsmålene i etatsstyringsdialogen. Regionene kan gjennom behandlingen av enkeltsaker få innsikt i hva slags dokumentasjon som legges til grunn, og har ansvar for opplæring og tilsyn med at virksomheten er forsvarlig. Lokalt nivå, både i fengsler og i friomsorgen, har første hånds kunnskap om hvordan praksis er og hvordan regelverket faktisk håndheves. KIT har kompetansen til å vurdere de tekniske begrensningene i IKT-systemene. KRUS har ved siden av sitt opplæringsansvar også et ansvar for å forske på de vesentlige og kritiske sider av virksomheten. Kort sagt har vi alle et ansvar for å få slutt på den kritikkverdige praksisen som er avdekket. Bare ved å sette alle krefter inn på å komme i mål med de pålagte tiltakene, kan vi tilbakevise mistanken om at det ligger en ukultur i bunnen. Vi skal kunne være stolte av kriminalomsorgen, og ikke være redde for at det kan falle skjeletter ut av skapet!

Kristin Bøyer Danielsen

Soningskøen stuper – lavest på 10 år

Soningskøen er nå på 898 ubetingede dommer og er på det laveste siden 1998. Ett av Regjeringens satsingsområder er å få avvirket soningskøen innen utgangen av 2009. Prognosene i dag tilsier at denne målsettingen vil bli nådd.

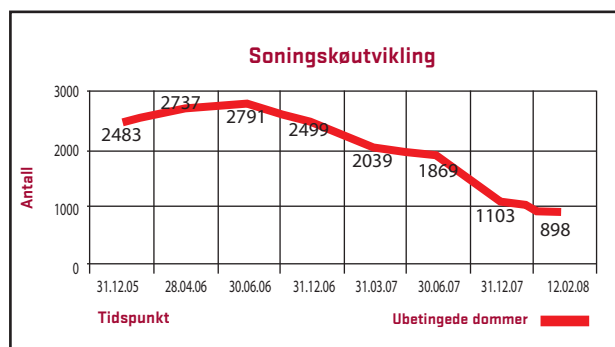
Hovedårsaken til at køen gradvis synker er at Regjeringen har sørget for at det er etablert og under arbeid 398 nye og midlertidige fengselsplasser i perioden 2006 til 2008. Over to tredjedeler av køen på ubetingede dommer er fjernet siden sommeren 2006, da soningskøen var på 2791 dommer. I tillegg har køen på samfunnsstraffdommer sunket med 72 prosent i samme periode. Den reelle soningskøen på samfunnsstraffdommer var 27 pr 31.12.2007.

KSF har også iverksatt tiltak med sikte på å avvikle køen på bøtesoning. KSF har i denne forbindelse gitt Region nordøst et særlig oppdrag med å innkalle og avvikle bøtedømmer. Det er spesielt Ilseng fengsel som vil gjennomføre "bøteaksjonen".

I forbindelse med avviklingen av soningskøen på ubetingende dommer ble det iverksatt flere tiltak, jf planen "Rask reaksjon – tiltak mot soningskø og for et bedre innhold i soningen".

Siden avviklingen av soningskøen går i positiv retning, har Justisdepartementet besluttet å gradvis avvikle soningskøtiltakene. Fra 1. april 2008 vil antall dager med fremskutt løslatelse bli begrenset. I tillegg har Justisdepartementet besluttet å avvikle dublering (to innsatte på en enmannscelle) som et generelt køtiltak fra og med 15. april 2008.

Dublering kan fortsatt benyttes ved særskilt behov, jf straffegjennomføringsloven § 17 1. ledd, for eksempel ved ekstraordinært behov for varetektsplasser, eller at innsatte ønsker det.

Å takle tiden som blir til overs

Et menneske som arbeider normal 40 timers uke og som sover 7 timer pr døgn har i overkant av 4000 timer til fri disposisjon hvert år. Denne tiden omtales gjerne som fritid og de fleste av oss knytter denne tiden til forventninger om det gode liv. Det viser seg imidlertid at mennesket ikke alltid er i stand til å takle den frihet som overskuddet av tid medfører og for mennesker som løslates fra frihetsberøvelse kan tiden som er til overs være spesielt vanskelig å håndtere. Denne artikkelen argumenterer for at det å forberede seg på et overskudd av fri tid er viktig før løslatelse og at permisjoner, fremstillinger, prøveløslatelser kanskje ikke er tilstrekkelig som tiltak.

Av førsteamanuensis Reidar Säfvenbom, NIH

Introduksjon

Skolegang og arbeidserfaring er sentral bagasje å ha med seg når innsatte skal vende tilbake til samfunnet etter endt soning. Derfor er det da også bred politisk enighet om at profesjonell tilrettelagt arbeidstrening og skolegang er en viktig del av forberedelsene til løslatelse. Det er imidlertid grunn til å spørre om ikke tilsvarende profesjonell innsats burde vært tilbudt med utgangspunkt i den tiden som en eventuell arbeidsgiver ikke kan styre. Fritidsforskningen viser at avviklingen av det tradisjonelle industri-samfunnet har ført til at fritiden har fått en

utvidet rolle i vårt moderne samfunn. Fritiden handler ikke bare om å hente nye krefter til en ny arbeidsdag eller å nyte friheten fra arbeidsgivers kontroll. Fritiden i dag er kanskje den viktigste kilden for konstruksjon av identitet. Det er på fritiden vi viser hvem vi egentlig er. Vi viser det både gjennom aktivitet, steder vi frekventerer, venner vi omgås og ikke minst symboler vi bærer med oss i form av kropp, klær, biler osv. Denne tiden kan være vanskelig å håndtere for noen og enhver og for de som løslates fra frihetsberøvelse representerer denne frie tiden en spesielt stor utfordring.

Fritiden som roten til alt vondt

Den britiske sosiologen Chris Rojek hevder at

overskudd av tid faktisk kan være roten til alt vondt og at det som i dagliglivet omtales som fri tid, representerer et tveegget sverd både med hensyn til det gode liv, frydefulle øyeblikk, helse og menneskelig utvikling. Rojeks studier (Rojek, 1999) viser at avvikende atferd stort sett foregår på tiden vi har til overs og at mellommenneskelige problemer vokser når tiden vi har til overs øker. Det er på den frie tiden vi spiser og drikker det vi strengt tatt ikke trenger, og det er på den tiden som er til overs vi slåss og forgriper oss på hverandre. Det er et fåtall av oss som overspiser, drikker oss fulle, slår, voldtar eller dreper på jobb eller skole. Vi gjør det på den tiden av døgnet vi selv eier og som ingen andre strukturerer for oss.

At vi som mennesker greier å havne i et uføre når mengden fritid øker, er på mange måter en problemstilling som tilhører det sen-industrielle og etter-industrielle samfunn. Likevel ble problemstillingen reist og forsøkt besvart allerede for over ett hundre år siden av den norskættede amerikanske sosiologen Torstein Veblen. Gjennom analyser av den nye

overklassen beskrev Veblen kanskje oppstarten på en utvikling som vi ennå ikke vet utfallet av. Veblen beskrev i boken *The Theory of the Leisure Class* (1899) det nye fritidssamfunnet som et resultat av en sosial evolusjon fra det klasseløse nomade- og jegersamfunnet, der det ikke fantes individuell eiendom og der fellesskap og samarbeid var grunnleggende, til det aggressive kommersielle pengesamfunnet hvor eiendom og kapital skiller menneskene fra hverandre. Veblen hevdet at det i kjølvannet av denne sosiale evolusjonen oppsto en konkurranse om å kunne dokumentere rikdom, der det til slutt ble avgjørende å vise overdådig velstand uten å måtte arbeide for det.

Veblen hevdet at arbeiderklassen ikke var i stand til å utvikle sin egen fritid når mengden av den økte. Vanlige mennesker forsøkte etter beste evne å adoptere elitens fritid. Dette påvirket til slutt arbeiderklassen og det arbeidende menneskets identitet. Ifølge Veblen blir all fritidsatferd en gjenstand for sosial sammenligning og ikke noe vi gjør for oss selv. Veblen hevdet at fritidsatferden til mange mennesker ikke baserer seg på personlige behov, men fungerer som en respons på hva dette mennesket opplever at omgivelsene krever eller forventer. Fordi denne oppfattelsen utvikler seg i en forbruks-hverdag (consumer culture) som stadig utvikler nye produkter, glipper behovstilfredsstillelsen. Mennesket fanges i en overflattig, meningsløs og ikke-tilfredsstillende atferd som til slutt blir et helseproblem. I stedet for å gjøre oss selv godt, – gjør vi oss selv vondt.

Taperne i risikosamfunnet er tapere i fritidssamfunnet

Å gjøre tiden som er til overs til et bærekraftig element i vår egen eksistens er det moderne menneskets store utfordring. Oppgaven vokser proporsjonalt med mengde tid en har til overs og mennesker uten arbeid sitter således med den største utfordringen. Sosiologen Celia Brackenridge og hennes kolleger (2000) hevder at det er stor forskjell på lik rett til fritid – og lik mulighet til fritid og fritidsopplevelser. Å ha rett til fritid og fritidsopplevelser gir ingen reell likhet i befolkningen med mindre dette synliggjøres i den offentlige politikken. Rettferdig fritidstilbud krever en forståelse av samfunnsutviklingen som viser økende skjevheter, urettferdighet og undertrykkelse. Frihet er ikke et absolutt fenomen, og «empowerment» (følelsen av å kunne handle/styre sitt eget liv) må være den primære oppgaven også når det gjelder tilgangen på fritid. Fritid/kultur/lek/glede er en menneskerett uavhengig av kjønn, rase eller sosioøkonomiske forhold. Et fritidstilbud kan ikke være basert på nasjonens, kulturens, de rikes eller ressurssterke foreldrenes premisser hvis det finnes flerkulturelle, ikke-rike eller barn uten ressurssterke foreldre i det samme samfunnet. Hvis fritid skal være utviklende for alle, må den være ideologisk fundamentert. Det må finnes en «justice of leisure» – en rettferdig fritidsfordeling. Likhet

med hensyn til tilgang på kvalitativt gode fritidskontekster er et spørsmål om etisk vurdering på samme måte som likhet til utdanning. En rettferdig fordeling av fritids-godene må inkluderes i en etisk og moralsk debatt rundt fordelingen av goder i ethvert samfunn.

Ifølge fritidssosiologen John Kelly (2000) er fenomenet fritid mer komplekst, ambivalent og konfliktfylt enn hva mange vil ha det til. Han hevder at den største produksjonen av fritidstilbud fra de rike til de ressursvake er billige, fordummende og imperialistiske TV-produksjoner som bringer et budskap om lykke som ikke er tilgjengelig. Private investorer har for lengst skjont at billige

tilbud (opplevelser, solarier, kurer for vekt-regulering osv.) som kun pleier over-flatesymptomene av risikosamfunnet, selger best blant folk som i liten grad reflekterer over hvordan produktene påvirker dem. Ressursvake og lavt utdannede grupper i et velstandssamfunn blir således det enkleste – og viktigste byttet i det kommersielle fritidsmarkedet. I redselen for å ikke ha noen fritid i det hele tatt «velger» de ofte «feil» løsninger fordi refleksiviteten eller handlingsvevnen er generelt mangelfull, og fordi det ikke finnes et system som fanger dem opp og gir dem tilgang på alternativer.

Til sjuende og sist en individuell oppgave

Samfunnet kan yte en betydelig innsats for at alle skal kunne oppleve en meningsfull fritid, men til sjuende og sist er all atferd et personlig anliggende. Den frie tiden tilhører den enkelte og på sikt må den takles uten hjelp. Å takle fritiden er ikke noe vi lærer på skolen. Kompetanse som behøves for å takle fritiden forutsetter i de fleste tilfeller et hjem der fritiden har vært pleid og verdsett både som en sosial og individuell arena. Balansen mellom en selvutviklende fritid og en selvdes-truerende fritid synes i mange tilfeller å være hårfin, og mye tyder på at foreldres evne til å

reflektere over denne balansen kan være avgjørende for den enkelte unges utvikling.

Det er grunn til å tro at mange innsatte ikke har en levd erfaring som tilsier at de skal kunne takle mellom 10 og 20 timer pr døgn uten instruks eller styring. Mange innsatte har vokst opp under en sviktende omsorg, mange av dem kom aldri på skitur i marka eller på øving i koret selv om de hadde lyst. Derfor mangler de preferanser på hvor godt det er å være der og ikke minst hva som kreves for at en skal kunne være der. Mange av dem har aldri blitt påtvunget den lua som er mer varm enn stilig, og de har aldri drukket varm kakao fra termos. Et fåtall har hatt oppgaver eller verv i frivillige organisasjoner og deres levde erfaring mangler mye av det som trengs for selvbergingen som ligger foran dem. Kanskje mest av alt mangler de en bevissthet knyttet til hvor utfordrende den moderne fritid kan være. Av unge menn som rapporterer høy grad av risikoatferd med relativt omfattende bruk av alkohol og narkotika gjennom ungdomsårene, tar halvparten av disse unge mennene med seg denne fritidsatferden inn i sin mannlige voksenverden (Raymore et al., 1998). Resultatene indikerer at vi ikke bare tar med oss erfaringene fra ungdommens fritid inn i voksenverdenen, men at vi tar med oss hele aktivitetsmønsteret. Mange innsatte har således et særdeles dårlig utgangspunkt når frihetsberøvelsen opphører.

En periode med frihetsberøvelse kan være gunstig med tanke på et menneskes mulighet til å endre fritidsatferd. Frihetsberøvelsen i seg selv er imidlertid ikke tilstrekkelig og selv med det eksisterende tilbudet om ettervern, er det fortsatt et flertall av løslatte som vender tilbake til sin opprinnelige atferd. Å takle tid som er til overs krever en kompetanse som er basert på både bevissthet om fritidssamfunnet, refleksjon omkring egne behov, interesser og ressurser samt praksiserfaring fra de fritidskontekster en kan tenke seg å bli en del av. Denne type kompetanseheving finnes i dag i liten grad i norske fengsler samtidig som det ikke er noen tvil om at denne kompetansen godt kan erverves under nettopp frihetsberøvelse.

Bevissthetsstøtte under soning

Bevissthet om hvordan fritidssamfunnet fungerer på godt og vondt samt refleksjon omkring eget ståsted i dette samfunnet, er trolig en nødvendig ballast for å kunne takle flere tusen timer med fri tid. Etter avviklingen av det klassiske industrisamfunnet har den sosiale lagdelingen i samfunnet endret seg. Det viser seg at sentrale måleparametre som helse og økonomi avspeiles av utdanning, bevissthet og refleksjonsevne. Det å ha et bevisst forhold til hvordan verden utvikler seg og hvilke sentrale krefter som påvirker vår tilværelse, øker sjansen til å leve et godt liv. Anthony Giddens (1991) definerer mange av våre reflekterte valg som en individualisert basert livspolitik, og i livspolitikken dukker det stadig opp eksistensielle spørsmål som «hvordan skal jeg leve livet mitt?». Også den

enkelte innsatte har behov for å utvikle en bevissthet og refleksjon omkring slike spørsmål.

En bærekraftig individuell utvikling innenfor et moderne samfunn ser altså ut til å forutsette en aktiv individuell livspolitikk (ibid.) som individet er i stand til å sette ut i praksis. Dette synes avgjørende fordi bevisstheten om risikosamfunnet og refleksjonen over egen tilværelse til sjunde og sist vil bestemme tilværelsen. De som ikke er i stand til å føre en aktiv livspolitikk, står i fare for å utvikle en abnormal fritid, som i sin tur bidrar til en lite bærekraftig individuell utvikling. En slik anormal fritid er sjelden ønsket av den enkelte innsatte, men oppstår fordi den enkelte innsatte ikke har et nettverk som har vært i stand til å involvere dem i andre aktiviteter, og fordi de ikke selv er i stand til å se at det er nettopp det som er den egentlige årsaken.

Det er grunn til å tro at den innsatte har behov for å sette sin egen atferd på fritiden inn i et større perspektiv og på denne måten gjøre seg selv bevisst på årsakssammenhengene og utviklingsmulighetene. Det er grunn til å tro at innsatte ikke har vært integrert i lokale fritidskontekster i samme grad som sine jevnaldringer. De har ikke hatt et tilstrekkelig nettverk som har gjort det mulig for dem å bli en integrert del av de lokale fritidskontekstene i tidlig alder. Allerede i en alder av 10–12 år kan de ha opplevd at både den sosiale kompetansen og de spesifike ferdighetene som kreves med hensyn til integrasjon, var for svak. En bevissthet knyttet til denne prosessen sammen med en bevissthet om hvordan en skal komme seg videre, kan være nyttig.

Alle unge, og innsatte i særdeleshet, har behov for assistanse med hensyn til å sette sin frie tid i perspektiv for på denne måten bli i stand til å utvikle egne standarder for fritid. Det er grunn til å tro at den sosialt kognitive prosessen som ligger bak en refleksjon over fritidens rolle i eget liv ikke kommer av seg selv, men at den kan stimuleres under soning.

Praksiserfaring under og etter soning

I tillegg til bevissthet og refleksjon omkring fritidssamfunnet og eget ståsted i dette, krever en fremtidig integrasjon i ulike former for fritidskontekster selvfølgelig en viss erfaring fra disse. En studie av ungdom på ungdomshjem i Oslo på nittitallet (Säfvenbom, 2002) viste at vanskeligstilte unge manglet erfaring fra de fritidskontekstene de egentlig ønsket å være en del av, og at denne erfaringen var av avgjørende betydning for seinere involvering.

For voksne handler integrasjon i fritidssamfunnet hovedsakelig om aktivitet for egen del og aktivitet for andre. En kan altså bli en del av fritidssamfunnet gjennom selv å synge, kjøre trial eller bilbane, eller ved å være med å tilrettelegge for andre. Uavhengig av rolle som aktiv eller tilrettelegger kreves det en

viss erfaringskompetanse som trolig best tilegnes i samarbeid med frivillige organisasjoner under og etter endt soning, men som også kan forberedes innenfor ordinære soningsforhold.

I rapporten fra konferansen "Kriminalomsorgen og de frivillige organisasjonene: De betydningsfulle andre" (KRUS, 2005) henvises det til Stortingsmelding nr 27 (1997-98) "Om kriminalomsorgen". Her fremheves og berømmes de frivillige organisasjonene for sitt arbeid i forhold til straffedømte. I rapporten uttrykkes det imidlertid et behov for å styrke dette samarbeidet, både med hensyn til nettverksbygging og koordinering, slik at aktiviteten mot straffedømte intensiveres, særlig i forhold til løslatelse og ettervern.

Avslutning

Arbeidstreningen og skolegangen under soning er nyttig med tanke på muligheten til å bli en integrert part av samfunnet ved løslatelse. Når vi vet at et normalt arbeidsliv bare beslaglegger 15 % av året og at mange tidligere innsatte forblir uten arbeid, vil imidlertid arbeidstrening ikke være tilstrekkelig mht å mestre hverdagen. Personer som berøves sin frihet berøves ikke tiden, men de berøves evnen til å praktisere den fritt. Det kan i noen tilfeller være både fornuftig og befriende for den innsatte og den innsattes omgivelser, men ved løslatelse vil den plutselige friheten til å anvende all denne tiden måtte representere en stor utfordring. Om den løslatte skulle være så heldig å finne seg arbeid, vil han eller hun fortsatt ha flere tusen timer pr år de skal håndtere.

Hensikten med den artikkelen har først og fremst vært å reise en debatt omkring kompetanseheving blant innsatte for at disse i større grad skal bli i stand til å takle sin egen frie tid etter endt soning. I lys av det tilbudet innsatte får med hensyn til arbeidserfaring og utdanning for arbeidslivet, er det betimelig å stille spørsmål om tiltak og erfaringer som angår innsattes fritid under og etter soning i tilstrekkelig grad har vært tuftet på profesjonalitet, kunnskap og helhetlig tenkning. Hvis svaret på et slikt spørsmål er nei, er det grunn til å sette problemstillingen på dagsorden på nytt.

Det finnes i dag en rik flora av gode og velfungerende treningsprosjekter, drama-prosjekter, leseprosjekter, kor og band i norske fengsler. Hvorvidt disse har forankring i en overordnet tenkning, en teori eller en felles didaktikk, og hvorvidt de er gjenstand for evaluering, er usikkert. Hvis dette ikke er tilfelle, vitner det om et stort behov for å se på muligheten for å samle den kompetansen som finnes på dette området og gjennom denne kompetansen utvikle et metodisk opplegg basert på kunnskap om fritid. Å gjøre innsatte mer bevisst på hvordan fritidssamfunnet fungerer og påvirker det enkelte mennesket, er trolig nødvendig for å gjøre den innsatte i stand til å takle

overgangen fra total berøvelse av frihet til total frihet. Det er ingen grunn til å tro at permisjoner eller sporadiske utflukter, badeturer, konserter eller treningsopphold utenom anstalten gir større kompetanse ved løslatelse dersom dette ikke settes inn i en større pedagogisk sammenheng. ○

Artikkelforfatteren er 1. amanuensis ved Norges idrettshøyskole og har gjennom flere år forsket på fritiden som en pedagogisk arena i arbeidet med vanskeligstilte unge. I 2005 kom han kom ut med læreboken "Fritid og fritidsaktiviteter i den moderne oppvekst" (Universitetsforlaget), basert på hans doktoravhandling over samme tema

Referanser

Brackenridge, C., Howe, D. and Jordan, F. (red.). (2000) *Just Leisure: Equity, Social Exclusion and Identity*. LSA Publication, 72.

Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity. Self and society in late modern age*. Cambridge: Polity Press.

Kelly, J.R. (2000). *Issues at the Millennium. A global perspective*. I: Cabeza, M.C. (red.), *Leisure and Human Development. 6th World Leisure Congress Proposals*, University of Deusto, Bilbao, s. 51–57.

KRUS (2005)
<http://www.kriminalomsorgen.no/index.php?id=312480>

Raymore, L.A., Barber, B.L. og Eccles. J.S. (1998). *Leaving home, attending college, partnership and parenthood. The role of life transition events in leisure pattern stability from adolescence to young adulthood*. *Journal of Youth and Adolescence*, 30 (2): 197-223. 2001.

Rojek, C. (1999). *Abnormal Leisure: Invasive, Mephitic and Wild Forms*. *Society and Leisure*, 22:21–37.

Säfvenbom, R. (2002). *Serving underserved Youth Through Physical Activity. A Personal Inquiry Approach*. *Sportwissenschaft*, 32(1):16–33.

Säfvenbom, R. (2005) *Fritidsaktiviteter i moderne oppvekst*. Grunnbok i aktivitetsfag. Oslo: Universitetsforlaget

Veblen, T. (1899). *Theory of the leisure class*. NY: Macmillan.

Idrett og fysisk trening som målrettet tiltak i straffegjennomføringen

Av administrasjonssjef Tor Kristen Grindaker, KRUS. Foto: Ottar Evensen KRUS

Hvilken erfaring har vi med å legge til rette for fysisk aktivitet og idrett under straffe-gjennomføringen?

Hvilken målsetning har vi hatt med dette tilbudet?

Har vi nådd målsetningen?

Burde vi nå sette oss nye mål for hva vi kan oppnå gjennom ulike idrettsaktiviteter?

Hvor står vi nå?

De siste 10 årene har det vært satset betydelig på programvirksomhet som har som målsetning å påvirke den straffedømtes atferd. Disse programmene har også gått under benevnelsen tenketreningsprogram. Arbeidsdriften har fått betydelig oppmerksomhet de siste årene med egen etatsutdanning, strategi for virksomheten og egen tiltaksplan. Det at straffedømte skal kvalifisere seg til arbeidslivet står sentralt i denne virksomheten.

Skolen har de siste årene også fått mye oppmerksomhet. Det er viktig i vårt samfunn å beherske basale ferdigheter som å lese, skrive og regne.

Fysisk aktivitet/idrett som målrettet satsing

Aktivisering gjennom fysisk aktivitet var et satsingsområde på 80- og 90-tallet. Det ble vurdert å være et viktig virkemiddel overfor innsatte med rusproblemer. Et program ble utarbeidet for spesielt å nå denne målgruppen. Programmet gikk under betegnelsen "Trenings-senter for innsatte med rusmiddelproblemer". I perioden 1983-92 ble det gjennomført 272 kurs ved 14 forskjellige fengsler og avdelinger med til sammen 1.784 deltakere. (Grindaker 1996 s. 25)

Hva var erfaringene?

Deltakerne i de første gruppene som ble satt sammen, opplevde at det var noen som brydde seg om dem gjennom treningen og andre aktiviteter i programmet. Det fikk delta på noe som skulle bidra til å forbedre helsen til den enkelte og gi dem en positiv opplevelse. Effekter som mindre behov for sovemedisin, beroligende midler og annen medisinerings ble registrert. Enkelte viste større initiativ til å forberede seg til løslatelse gjennom å aktivt ta kontakt med og oppsøke ulike hjelpeinstanser. Etter hvert ble det å gjennomføre programmet en måte å kvalifisere seg til mer åpen soning på og for å komme over på en kontraktsavdeling. Ved flere kontraktsavdelinger var dette programmet en viktig del av soningsinnholdet

og et trekkplaster for å få mange innsatte til å søke dit.

Satsingen på fysisk aktivitet og idrett medførte økt behov for kompetanse i etaten innenfor dette fagfeltet. Det ble ansatt idrettskonsulenter ved de større fengslene og i fengselsdistriktene. Faget fysisk aktivitet/idrett ble betydelig styrket i fengselsbetjentutdanningen både praktisk og teoretisk. Alle nyutdannede fengselsbetjenter har siden 1989 måttet vise gjennom en eksamen at de kunne planlegge, organisere og gjennomføre en aktivitet for innsatte på en faglig og sikkerhetsmessig forsvarlig måte.

Det viktigste resultatet av programmet er, etter min mening, hvilken påvirkning denne aktiviteten fikk på tjenestemannsrollen: Det ble en annen relasjon mellom innsatte og ansatte. Innsatte opplevde at fengselsbetjenter var noe annet enn bare en overvåker av straffegjennomføringen med vekt på ro, orden og sikkerhet. Dette var personer som kunne tilby aktiviteter som for de som innsatte var udelte positive og oppbyggende. Betjentene som deltok i programmet fikk også et løft. De hadde noe å tilby som ble oppfattet som attraktivt og de fikk oppleve hvilken effekt det hadde på den enkelte deltaker i opplegget. De opplevde også en miljømessig gevinst.

For oss som utviklet programmet, var ikke økt oksygenopptak og muskelstyrke noe hovedmål. Det viktigste var å bringe innsatte fra en passiv, destruktiv, deprimerende situasjon over i en aktiv, positiv og konstruktiv framtidorientert innstilling. Virkemiddelet vårt var fysisk aktivitet og idrett på de arenaene som følger disse aktivitetene. Det var de fysisk helsebringende aktivitetene som ble vektlagt. Vi brukte aktiviteter der sosiale ferdigheter kunne trenes ved siden av å gi andre fysiske og kunnskapsmessige ferdighetsopplevelser. Det var dette som motiverte og virket inn på treningsgruppa og den enkelte deltaker.

Det er gjort betydelige investeringer på kunnskapsformidling og praktisk trening innenfor ulike aktiviseringstiltak. Hvordan skal vi ta vare på disse investeringene og få til en bedre utnyttelse av tiltakene hver for seg og samlet? Er potensialet i virkemidlet fysisk aktivitet og idrett utnyttet i forhold løslatelse og et liv uten kriminalitet? Hvilke erfaringer har andre etater med de ulike tiltakene overfor lignende målgrupper? Er det noen som har klart å samordne de ulike tiltakene? Tiden er inne for en oppsummering av våre egne erfaringer. Hva er det beste tiltaket overfor hvem? ○

Litteratur

Grindaker, Tor Kristen. Trenings-sentervirk-somheten i fengselsvesenet. Hovedfagsopp-gave ved Norges Idrettshøgskole våren 1996. Oslo; NIH 1996

CV – Tor Kristen Grindaker

Lektor med hovedfag i idrett med kriminologi og miljøfag i fagkretsen, 2-årig lærerutdanning.

Fordypning i alpint og friluftsliv ved Norges idrettshøgskole og har Norges Skiforbunds høyeste trenerutdanning i alpint.

Har vært veileder i friluftsliv ved Norges idrettshøgskole og trener på klubb-, region- og landslag i alpint samt trener og idrettslærer ved skigymnas. Hovedfagsarbeidet ved Norges idretts-høgskole omhandlet trenings-sentervirk-somheten for innsatte med rusmiddel-problemer.

Har erfaring fra pleie- og omsorgsyirket, barne- og ungdomspsykiatrien som miljøarbeider og har vært sommervikar som fengselsbetjent.

Innefor kriminalomsorgen erfaring som saksbehandler i Kriminalomsorgsavdelingen, lærer og undervisningsinspektør ved Fengselskolen og administrasjonssjef og nestleder ved Kriminalomsorgens utdannings-senter.

Trondheim fengsel med idrett som en rød tråd

Tor Kristen Grindaker, KRUS i samtale med Tore Hjulstad, fritidsleder i Trondheim fengsel siden 1986 og Hans Petter Larsen, idrettskonsulent og rådgiver, nå avdelingsleder for innhold.

Treningssestervirksomheten

Denne virksomheten startet opp i 1984. Tore hadde det organisatoriske og administrative ansvaret for treningssestervirksomheten. Idretts- og friluftinteresserte betjenter stod for gjennomføringen. I 1987 ble Hans Petter ansatt som idrettskonsulent og bistod med å utvikle innholdet. Hans Petter hadde også som sitt arbeidsområde å bistå de andre fengslene i distriktet i dette arbeidet.

Det var fysisk aktivitet/idrett som var den røde tråden i innholdet, men andre aktiviteter hørte også med. Grupper ble satt sammen og fulgt opp over tid. Turene ut av fengselet og leiroppholdet på Oppdal var en sterkt motiverende faktor for de innsatte.

Kontraktsavdelingen

Trondheim fengsel har hatt kontraktsavdeling siden 1982. På 90-tallet ble treningssestere opplegget en viktig del av innholdet på avdelingen. Andre aktiviteter i tillegg til idrett ble videreutviklet. Spesielt interesserte betjenter ble rekruttert for å bemanne avdelingen og følge opp aktivitetene. Fengselsbetjentene Killingberg og Næss var sentrale for aktivitetsgjennomføringen i denne perioden.

Resultater

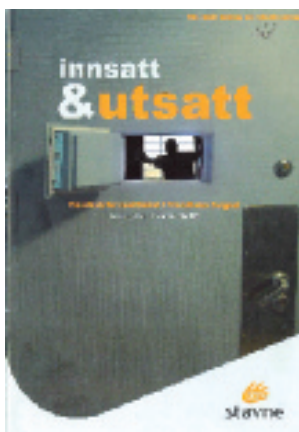
- Det skjer mye i en treningsgruppe, sier Tore. - Først skal de ble kjent med hverandre, bli trygge. Treningen og aktivitetene gir den enkelte forskjellige utfordringer. Grupper består av personer med ulike forutsetninger og interesser. For lederne er det viktig å ta hensyn til dette slik at alle klarer å gjennomføre og oppleve at de lykkes, forteller han.

På en runde i fengselet stikker vi hodet inn på et kontor. Det foregår en samtale om en permisjon. - Han må du snakke med, sier Hans Petter. Vi kaller ham Fredrik. Fredrik har sittet inne lenge og har lang tid igjen. Under samtalen i sofakroken forteller Fredrik om hva han har vært igjennom og hvordan det går nå. Han er takknemlig for tilbudet han har fått i fengselet og ser lyst på framtiden. Tore fremhever hvor dårlig fysisk forfatning Fredrik var i da de begynte med ham. - Jeg har fått

orden på både hodet og kroppen. Det er opp til meg selv nå, men jeg må ville det, sier han. Fredrik har vært gjennom full pakke med deltakelse i kriminalitetsrelatert program, opplæring på skolen i samarbeid med arbeidsdriften, en god porsjon fysisk trening og deltakelse på andre kulturaktiviteter.

Det setter seg en ung mann i sofaen sammen med oss. Han virker litt usikker. Det er første gang i fengsel og ingen lang dom. Han blir derfor ikke klarert for aktiviteter utenfor fengselet. Avdelingen har noen plasser for slike. - Vi må ta litt vare på ham og ikke slippe han ut til ulvene, sier Fredrik.

Det er ikke alle som får et like godt tilbud og oppfølging som Fredrik har fått. - Vi gir dette tilbudet til de som er mest motivert, men ser at vi burde ha kapasitet til flere. Da må vi også drive et bedre motivasjonsarbeid før overføring til en slik avdeling, sier Tore og Hans Petter.

På besøk i butikken møter vi en annen ung kar. Han tar kontakt med Tore. Det er noe som det er viktig for ham å bli med på. Dette er også en person som har fått orden på kroppen sin gjennom trening. - Når en går 20 kilo ned i vekt, gis det noen nye muligheter. Det virker inn på hodet og gir overskudd til å ta tak i andre ting, sier han.

- Vi ser at de som blir med på systematisk trening reduserer medisinsbruken sin, sier Tore. - Det som motiverer meg til å stå på videre, er det jeg ser av utvikling i gruppa og hos den enkelte, understreker han. Hans Petter kommer inn på hvor viktig det er med et bredt spekter med aktiviteter. - En eller annen gang tidligere har alle et godt minne eller god erfaring som kan hentes opp igjen og som vi kan bygge videre på. Da er det lettere å ta dem med på andre aktiviteter som de ikke har erfaring med. Målet er å gi dem impulser og nye interesser, sier han.

"Du redda livet mitt, du."

Hans Petter er aktiv fotballtrener på fritida og er på klubbhuset. Det kommer to karer som er Rosenborgfan og gjerne vil se klubblokalene. De tar en kopp kaffe sammen. Det viser seg at

den ene har sonet i Trondheim fengsel og vært med på treningsopplegget der. Han hadde gått på en ny smell etter endt soning, men det var sådd noe som han klarte å bygge videre på ved hjelp av andre. Dette mente han selv redda livet hans. Nå hjalp han andre i samme situasjonen sammen med kompisen som også hadde sittet inne. - Slike tilbakemeldinger gir motivasjon til å fortsette. Vi lever på enkelthistoriene, sier Hans Petter.

- Det hender vi møter en og annen på byen som tar kontakt og henter opp en god historie fra en treningstur eller leiropphold, sier Tore. Jeg møter også fengselsinspektøren som forteller om at på en av turene ble han tatt på slukstang av en av fangene. Fiskekroken satt fast i bakhodet. Mange av fengselsbetjentene som har deltatt i opplegget har historier å fortelle og gode opplevelser fra treningsturene. - Relasjonene mellom fange og betjent blir noe helt annet etter en slik tur. Det gir mulighet for samhandling og påvirkning på en helt annen måte, sier de.

Samarbeidet med Stavne Gård.

Tenkningen og erfaringen vår fra treningssestere og idrettsarbeid i kontraktsavdeling er nå overført til "Modulen" og samarbeidet med Stavne Gård. "Modulen" er navnet på den nye avdelingen med 15 plasser. Trondheim fengsel har en visjon om å bli ledende innenfor rehabilitering av innsatte. Stavne Gård er et kommunalt foretak som har som formål å rehabiliterer unge voksne til arbeidsliv og skole. Dette samarbeidet passer perfekt i forberedelsene som kan gjøres i fengselet og som følges opp etter endt soning.

Det var på "Modulen" jeg traff Fredrik. Han ble tatt rett ut av en oppfølgingsamtale med Stig Brevik fra Stavne Gård. De har en frisk tone seg i mellom - Hans Petter, Tore og Stig. Jeg fornemmer at alle tre har en glød og entusiasme for det arbeidet de holder på med. Det jobber sammen om noe de tror på.

Litteratur og henvisninger

Brevik, Stig og Thordisdottir, Hrønn (2007) innsatt & utsatt. Håndbok for rustiltaket i Trondheim fengsel. Trondheim kommune, Stavne Gård og Trondheim fengsel. Hjulstad, Tore, Pedersen, Harald Møller og Brevik, Stig (2007) Innhold aktivitetsturs 2007. Innstilling fra arbeidsgruppe. ○

Idrett i norske fengsler

– et bidrag til internasjonal straffegjennomføring

Av administrasjonssjef Tor Kristen Grindaker, KRUS

Treningsintervirksomheten

Treningsintervirksomheten ble presentert som et program internasjonalt ved flere anledninger. Avdelingsdirektør Asbjørn Langås i Justisdepartementet var medlem av en internasjonal ekspertgruppe som kom med rekommandasjoner om idrett/fysisk aktivitet som tilbud for innsatte. Det ble også produsert en video som ble teksten på engelsk.

Nor-Baltic Prison Project

Den første perioden besto av ren nødhjelp. Situasjonen for fangene var at de manglet mat og klær. Helsetilstanden blant mange fanger var svært dårlig. Bygninger, kjøkken og sanitæranlegg var i elendig forfatning. Fangene var innelåst på cellene eller sovesalene. De hadde ingen aktiviteter.

Den neste perioden besto av hjelp til selvhjelp. Fengslene ble pusset opp, nødvendig utstyr ble sendt over mot at fengselsansatte og fangene stod for arbeidet. Verkstedlokalene stod tomme. Det hadde vært en betydelig produksjon med fangene som billig arbeidskraft. Maskiner og annet utstyr var blitt fjernet. Inaktivitet førte til mye aggresjon blant fangene. Det var mye vold blant fangene, til og med drap.

Idrett i baltiske fengsler

I dette bistandsarbeidet var det nødvendig å legge til rette for å aktivisere innsatte. Langås brukte sin kunnskap om og erfaring med fysisk aktivitet/idrett som tiltak overfor innsatte. Dette var en lite ressurskrevende aktivisering av mange. Verkstedlokaler og kinobygg ble gjort om til treningslokaler. Hans Petter Larsen fra Trondheim fengsel ble en sentral person i dette arbeidet. Han brukte sin idrettsfaglige kompetanse og praktiske

erfaring med planlegging og gjennomføring av idrettsaktiviteter for innsatte i Trondheim fengsel. Han hadde også erfaring fra å gi råd til andre fengsler i region Nord. Dette var imidlertid en helt ny situasjonen med andre utfordringer. Resultatet ble at større grupper av fanger fikk komme ut av cellene, volden ble redusert. Aggresjonen ble tatt ut gjennom den fysiske aktiviteten.

Living skills i Russland

Det var denne betegnelsen russerne ønsket å gi denne satsingen på fysisk aktivitet i russiske fengsler. For dem var kunnskap om og deltakelse i fysisk aktivitet/idrett en ferdighet for å leve og overleve i et fengsel. ○

Idrett i fengslene, bred forankring

STUI

Statens ungdoms- og idrettskontor – STUI ga midler som gjorde det mulig å ombygge loft og kjellere til idrettsrom for fangene. Mot slutten av 1980-tallet ble stillingskategorien idrettskonsulent innarbeidet i fengslene.

NIH

Norges idrettshøyskole ble etablert i 1968. Skolen la vekt på et bredt idrettsfaglig engasjement. Samarbeid med fengslene ble etablert under tilbud til såkalte sosialt funksjonshemmede. Møter, seminarer etc. ble holdt for å vinne erfaringer om aktivitetspotensialet og begrensinger hos de innsatte. Studenter ved skolen kunne ta praksisperioden sin i fengslene, dette førte igjen til skriftlig dokumentasjon. I takt med NIHs utvikling kom hovedfag innen temaet idrett for innsatte, så doktorgrad.

Treningssenter

Idrettslige treningstiltak for innsatte ble etablert i 1983 som en oppfølging av regjeringens "Aksjonsplan mot narkotika". Formålet med treningssentervirksomhet for innsatte med rusmiddelproblemer var å styrke deres fysiske kapasitet og gi dem et grunnlag for en aktiv og positiv utnyttelse av fritiden så vel under soning som etter løslatelse. I tillegg ble det lagt vekt på sosial trening og mestring av dagliglivets situasjoner. Programmet varte i 9-11 uker, hvorav 2 til 5 døgn utenfor fengselet.

Faglig oppsummering

- En riktig tilrettelagt idrettsopplæring i fengsel er like mye en rehabilitering og helsesak som en trivselssak, sa avd.dir. i KOA, Asbjørn Langås, da han ble pensjonist i 2001. – Skal de innsatte ha utbytte av en

arbeids- eller skolesituasjon, må de ha en viss fysisk og psykisk styrke. På et møte for de europeiske sportsministre på Malta i 1984 var det enighet om at innsatte i fengslene og unge lovbyrtere utgjorde en forsømt gruppe. Det ble nedsatt en ekspertgruppe. De norske treningsentrene for innsatte med rusmiddelproblemer ble presentert som et godt eksempel. Det ble enighet om å styrke idrettsarbeidet bl.a. ved tilsetting av medarbeidere med idrettsfaglig utdanning, interesserte fengselstjenestemenn skulle få opplæring, i fengslene skulle lokaler, anlegg og utstyr legges til rette for idrett. Å etablere samarbeid med lokale idrettsklubber, få frem samarbeidsprosjektene og forskningsmessig dokumentasjon, var andre momenter. Sport og idrett er tatt med i de europeiske fengselsreglene. – Løslatelsesgruppene i fengsel må følges opp av friomsorgen og idrettskonsulenter og idrettslag. Kulturarbeid, herunder idrett, bør likestilles med skole og arbeid i fengslene, sa Langås blant annet. I 2001 hadde Norge 12 fritidsledere og 3 idrettskonsulenter i fengslene pluss noen engasjerte tjenestemenn.

I fagblader

Tidsskrift for kriminalomsorg, nå *Aktuelt for kriminalomsorgen*, hadde mange artikler om idrett i perioden 1984 til 1988, med nr 1-2 for 1987 som eget temanummer om idrett. For bare å trekke frem et par av artiklene her: Idrett en kriminalitetsforebyggende ressurs, Idretten spør ikke hvor du kommer fra og Fritid i kriminalomsorgen, tidsfordriv eller resosialisering?

Juristkontakt, nr 3 for 1988, var temanummer om nye veier i fangebehandling. Artikler om ansvarliggjøring av offentlige myndigheter – "Importmodellen", kontraktfengsler og kontraktavdelinger, treningssentervirksomheten – mer enn fritidstilbud, fengsel som straffe- og hjelpeinstans, virksomheten ved Leira, Vestre Slidre, Ulfnesøy og Hamar, tjenestemannsrollen, behovet for kvinnelige ansatte på alle nivåer, fengselsundervisningen, byggebehov og byggeplaner i fengselsvesenet er nyttig lesing også i dag. I tillegg har en anmeldelse av Forbrytelse og straff, utgitt av KRÅD i anledning 10-årsjubileet for kriminalmeldingen, fått plass på de 25 fagsidene som *Juristkontakt* viet temaet fangebehandling. ○

Prøveprosjekt med elektronisk kontroll

Etableringen av prøveprosjektet med elektronisk kontroll er i full gang. Ansatte i kriminalomsorgen over hele landet jobber for å klare målsettingen om at den første domfelte med fotlenke kan starte straffegjennomføringen fra første september i år.

Av førstekonsulent Marianne Kystad Øster, KSF

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll er en alternativ straffegjennomføringsform utenfor fengsel. Målgruppen er domfelte med inntil 4 måneders ubetinget dom, og domfelte som har inntil 4 måneder igjen frem til forventet prøveløslatelse. Domfelte skal være sysselsatt med jobb, skole eller lignende, delta i aktiviteter som kriminalomsorgen anser som hensiktsmessig og for øvrig oppholde seg i sin bolig til avtalt tid. Ordningen tar sikte på å fremme domfeltes muligheter til å ivareta sosiale og økonomiske forpliktelser under straffegjennomføringen og bidra til å redusere faren for ny kriminalitet.

Etableringen styres og koordineres gjennom en prosjektgruppe som ledes av Jan-Erik Sandlie i KSF. Prosjektet har knyttet til seg mye kompetanse fra kriminalomsorgen over hele landet, med ansatte fra KSF, samtlige regioner, friomsorgen, KITT, KRUS, fagforeningene og hovedverneombudet. Det er tydelig at planleggingen preges av stor entusiasme og forventninger til en helt ny straffegjennomføringsform i Norge.

En del organisatoriske spørsmål er nå avklart. Dette gjelder utvelgelse av forsøkssteder i de enkelte regioner, hvorvidt det er fengsel eller friomsorgskontor som skal ha det formelle ansvaret for gjennomføringen, og spørsmål knyttet til bemanningssituasjonen. Etter drøftinger mellom KSF og organisasjonene har man nå kommet frem til følgende løsning:

Forsøksstedene blir Oslo, Hedmark, Vestfold, Rogaland, Sogn og

Fjordane og Troms. Det er friomsorgskontoret i disse fylkene som skal ha det formelle ansvaret for gjennomføringen, men pålegges å gjennomføre forsøksvirksomheten i et tett samarbeid med fengslene. KSF mener at fengslene kan ha mye å tilføre gjennomføringen av elektronisk kontroll, særlig i forbindelse med utslusning fra fengsel. For øvrig oppfordres forsøksenheterne til selv å utvikle og etablere nye samarbeidsrelasjoner mellom friomsorg og fengsel.

Når det gjelder bemanningen på forsøksstedene planlegges det å tilsette rundt 6 personer, likt fordelt mellom fengselsfaglig og sosialfaglig kompetansebakgrunn. Disse skal inngå i en vaktordning som skal dekke behovet for nødvendig oppfølging og kontroll av domfelte. Opplæring av de ansatte ved forsøksstedene skal gjennomføres i god tid før ordningen iverksettes.

Utover disse avklaringene, er det fortsatt mye arbeid som gjenstår. Et nytt regelverk er i ferd med å utformes, og både forskrifter og retningslinjer skal på høring i løpet av våren. Det skal legges en plan for det faglige innholdet i straffegjennomføringen, og KRUS skal legge til rette for en prosessevaluering som skal foregå fortløpende under prosjektperioden. KITT har ansvaret for etablering og forvaltning av kontrollsentralen i Horten, anskaffelse av IKT-løsning og tilpasning til Kompis. Det utarbeides et konkurransegrunnlag til løsningen som skal legges ut på offentlig anbud i mars.

I tillegg til kriminalomsorgens egen kompetanse, har prosjektet også stor nytte av de erfaringene som er gjort med elektronisk kontroll i våre nærmeste naboland. En gruppe på hele 25 deltakere reiste i januar på studietur til København. Vi ble tatt vel i mot i Direktoratet for kriminalforsorgen, og fikk informasjon om ordningen slik den fungerer i Danmark. IT-avdelingen ga oss innblikk i den tekniske løsningen og hvordan kontrollsentralen fungerte. Vi hadde også et spennende møte med fotlenkeavdelingen i København, som forklarte hvordan ordningen fungerte i praksis både for domfelte og for de ansatte som skal følge dem opp.

Noen deltakere fra prosjektet har også vært på en tilsvarende studietur til Sverige. Vi besøkte hovedkontoret i Norrköping, og i to dager "hospiterte" vi ved friomsorgskontorer i Stockholm for å få innblikk i deres arbeidshverdag. Svenskene har hatt ordningen med "fotboja" siden 1994, og har naturligvis mye erfaring og kompetanse vi er så heldige å kunne dra nytte av.

I april inviterer Justisdepartementet i Finland til nordisk ekspertmøte om elektronisk kontroll. Finland er nå i ferd med å utarbeide et lovforslag som skal åpne for slik straffegjennomføring, og håper å kunne iverksette ordningen i løpet av et par år.

De nordiske landene har en forholdsvis lik tilnærming til denne straffegjennomføringsformen, som i stor grad skiller seg fra enkelte andre land i Europa og USA. Så lik at man ofte refererer til begrepet "den skandinaviske modellen". Alt ligger med andre ord til rette for et tett og godt nordisk samarbeid og erfaringsutveksling når det gjelder straffegjennomføring med elektronisk kontroll. [o](#)

Fotlenke, foto: Niclas Sandberg, Sverige

Kriminalomsorgen overtar ansvaret for soningsinnkalling og avgjørelser om soningsutsettelse

Regjeringen la nylig frem et lovforslag som innebærer at saksbehandlingen – etter at fullbyrdsesordre er gitt – samles i kriminalomsorgen. Dette er ett av flere tiltak regjeringen setter i verk for å oppnå en mer effektiv strafferettspleie.

Av underdirektør Torkell Roar Hoel, Justisdepartementet

Forslaget om at kriminalomsorgen skal overta ansvaret for soningsinnkalling og avgjøre søknader om soningsutsettelse, er ikke nytt. Allerede i 2000 sendte Justisdepartementet på høring et notat med forslag om å endre arbeidsfordelingen mellom kriminalomsorgen og politi- og påtalemyndigheten. Høringsnotatet bygger på rapport fra arbeidsgruppe II under "Prosjekt hurtigere straffsaksbehandling". Departementet gjentok forslaget om myndighetsoverføring i nytt høringsnotat 28.9.2006.

Et klart flertall av høringsinstansene var positive til forslaget. Noen av instansene som støttet forslaget, herunder riksadvokaten, mente departementet også burde utrede om kriminalomsorgen fullt og helt kunne overta politiets og påtalemyndighetens ansvar for gjennomføring av øvrige reaksjoner. Etter departementets vurdering vil det trolig være mest hensiktsmessig å vinne erfaringer med en delvis overføring av fullbyrdsansvaret før en vurderer å overføre ytterligere myndighet til kriminalomsorgen.

Lovforslaget innebærer at saksbehandlingen – etter at fullbyrdsesordre er gitt – samles i én etat. For kriminalomsorgen har dette stor betydning for å planlegge og derved utnytte soningskapasiteten på en effektiv måte. Overføringen vil også legge til rette for å effektivisere saksbehandlingsrutinene.

Situasjonen i dag

Arbeidsfordelingen er slik at politi og påtalemyndighet har ansvaret for saksbehandlingen frem til domfelte møter til soning – deretter overtar kriminalomsorgen. Politi og påtalemyndighet følger regler i straffeprosessloven og påtaleinstruksen, mens straffegjennomføringsloven er kriminalomsorgens lovgrunnlag.

Etter at en dom på straff er rettskraftig, skal statsadvokaten eller politiet gjøre vedtak om fullbyrdsing av dommen. Selve fullbyrdsingen settes i verk av politiet. Likeledes er det politiet som gir en domfelt som er på frifot, og som skal gjennomføre frihetsstraff eller samfunnsstraff, pålegg om å møte frem for gjennomføringen. Domfelte som ikke møter til soning etter innkalling, kan straffes med bøter eller fengsel inntil 3 måneder.

Reglene om soningsinnkalling gjelder etter sin ordlyd bare domfelte som skal gjennomføre frihetsstraff eller samfunnsstraff. Etter en lovendring i 2007 gjelder reglene nå tilsvarende for narkotika-program med domstolskontroll og program mot ruspåvirket kjøring. Hensikten med endringen var å klargjøre når gjennomføringstiden begynner å løpe for de to programmene.

Soning av fengselsstraff kan eller skal i en del tilfeller utsettes. I dag er det påtalemyndigheten som avgjør slike saker.

Nærmere om lovforslaget

Endringen som er foreslått, innebærer at ansvaret for å sette i verk fullbyrdsingen av ubetinget fengselsstraff og samfunnsstraff overføres fra politiet til kriminalomsorgen. Ansvaret for å sette i verk narkotika-program med domstolskontroll og program mot ruspåvirket kjøring er som tidligere nevnt, allerede overført til kriminalomsorgen. Andre reaksjoner skal fortsatt iverksettes av politiet. Omleggingen medfører også behov for å endre flere bestemmelser i påtaleinstruksen, særlig i kapittel 29 om fullbyrdsing.

Overføringen av myndighet til å innkalle til soning vil ikke medføre endringer for hvilke saker som skal prioriteres ved innkalling. Departementet har gitt føringer om at i en situasjon med soningskø, skal kriminalomsorgen først stille plasser til rådighet for varetekt, deretter lange dommer og så korte voldsdommer eller voldsrelaterte dommer. I tillegg skal unge under 21 år, aktive gjengmedlemmer og tungt belastede kriminelle med organisasjonstilhørighet prioriteres høyt.

En annen følge av endringsforslaget er at kriminalomsorgen overtar ansvaret for å avgjøre søknader om soningsutsettelse. Hvilket nivå innenfor kriminalomsorgen som skal fatte vedtak om soningsutsettelse, og hvem som skal behandle klager, fastsettes i forskrift.

Oppstår det uenighet om fullbyrdsingen skal utsettes fordi domfelte er blitt alvorlig sinnslidende eller helsetilstanden ellers gjør fullbyrdsing utilrådelig, kan den domfelte i dag kreve spørsmålet avgjort ved kjennelse etter straffeprosessloven. Etter en samlet vurdering går departementet inn for å videreføre dagens straffeprosessuelle spor for å avgjøre slik uenighet.

Avslutning

Regjeringens lovforslag vil trolig bli behandlet av Stortinget før sommeren. ○

Nytt om navn

KRIMINALOMSORGEN REGION NORDØST

Vestoppland fengsel

Fengselsleder Hans Otto Grøndahl

KRIMINALOMSORGEN REGION SØRVEST

Stavanger fengsel

Hicham Tangeland, fengselsbetjent
John Eivind Wathne, fengselsbetjent
Robert Bullen, fengselsbetjent
Morten Lerstøl, fengselsbetjent/fast avløser
Thor Nag, fengselsbetjent/fast avløser
Tore Skretting, fengselsbetjent/fast avløser

AGDER FRIOMSORGSKONTOR

Idar Tronstad, friomsorgsleder

Kulturhistoriske eiendommer i justissektoren

Under prosjektet "Statens kulturhistoriske eiendommer" registrerer de ulike sektorene i samfunnet bygninger, samler historien og forbereder landsverneplaner. Landsverneplanene omfatter utvalg som belyser de ulike sektorene i samfunnet. Sektorenes historiske utvikling er et viktig grunnlag for verneplanene. Planene danner grunnlag for fredning i henhold til kulturminneloven.

Av seniorrådgiver Grethe Rødskog Fodstad, Kriminalomsorgsavdelingen

Justisdepartementet har gitt Statsbygg oppdraget med å utarbeide landsverneplan for justissektoren, det vil si bygg under kriminalomsorgen, domstolen, politiet og sivilforsvaret. Justisdepartementet ønsker en verneplan som gir et bilde av sektorens historie og gir gode forvaltningsplaner for bygningene som velges ut for vern. Den historiske presentasjonen tenkes både brukt i prosjektet og i det ordinære informasjonsarbeidet.

Kriminalomsorgsavdelingen er den avdelingen i Justisdepartementet som forvalter flest av de eide eiendommene i justissektoren. Avdelingen påtok seg derfor tidlig å lede departementets koordineringsgruppe for prosjektet. Undertegnede fikk i 2007 ansvar for å lede denne gruppen og å være sektorens representant i gruppen under SKE prosjektet for justissektoren. De øvrige medlemmer i sistnevnte gruppe representerer SKE prosjektet, Riksantikvaren og Statsbygg.

Arbeidet innledes

Arbeidet med registreringen tok til allerede i 2003 og ble nærmere spesifisert ved brev til de ulike delene av sektoren i 2005. Kriminalomsorgen har gjort et betydelig registreringsarbeid. Nå foretas nødvendig supplering og det tas bilder. Det er Statsbygg, med bistand fra kriminalomsorgen som står for arbeidet, se også brev til kriminal-

omsorgen av 20.12.2007. For å gjøre et godt og riktig utvalg skal samtlige av landets fengsler, både eldre og nyere, registreres og vurderes med tanke på verneverdi. Statsbygg begynte allerede i januar å ta kontakt med fengsler for bistand med registreringen og komme på befaringer og er veldig godt fornøyd med positiv mottakelse. Det fengselet som får besøk bistår med å fremskaffe den dokumentasjon som fortsatt trengs. Kontaktpersoner med god kjennskap til fengselets bygninger og kunnskap om byggenes funksjoner, alder og endringer er nyttige for Statsbygg. Det samme er også kriminalomsorgens eienomsforum. På forumets møte i slutten av februar var representanter for prosjektet til stede for nyttige orienteringer og avklaringer.

Glimt fra fengselshistorien

I de eldste tider var den enkeltes hevnfølelse grunnlaget for straffen, offeret eller hans pårørende sørget for fullbyrdelsen. Senere ble straffen et samfunnsanliggende bygget på prinsippet om rettfærdig gjengjeldelse. "Fengselsdrift" lå under myndigheter som festningskommandanter og embetsmenn i amtene. Frihetsstraff spilte frem til 1700-tallet en beskjeden rolle, forvisning, legemsstraff og dødsstraff var de vanligste reaksjonsformene. Tiden fra 1700-tallet og til 1814 var preget av en gradvis overgang til frihetsstraff. Legemsstraffen ble avskaffet i 1814.

Å bygge en nasjon og en hovedstad

Norge bygget gradvis opp egen statsadministrasjon etter 1814. I 1819 fikk vi de tre første departementene: Finans-, Justis- og Kirke- og undervisningsdepartementet. I 1905 hadde vi ni departementer. I 1837 satte regjeringen ned en straffeanstaltskommisjon. Blant forslagene var å nedlegge straffegjennomføringen på festningene og slaveriene og bygge cellefengsler i stedet. Det første fengselet, Botsfengslet i Oslo sto ferdig i 1851. Oslo fengsels arkitektur og plassering viser at dette var et bygg med en viktig samfunnsoppgave. Det var planlagt syv fengsler bygget etter Philadelphia-modellen, med bygningsarmer strålende ut fra et sentrum. Av andre kjente Oslo-bygg fra denne tiden er slottet, Universitetet, Stortinget, basarhallene, Gaustad sykehus, Grønland kirke, Trefoldighetskirken og landets første jernbane Oslo - Eidsvoll.

Stor reklamedugnad for flere faddere til Wayback

Ved hjelp av bygg og lover

Det ble satt ned en ny kommisjon som skulle se på lokalfengsler. Innstillingen av 1856 dannet grunnlaget for lov om fengselsvesenet av 1857. Med hjemmel i denne ble det bygget 56 distriktsfengsler. Dessuten ble det bygget hjelpefengsler og tinglagsarrestere. Fengslene besto gjerne av to bygninger knyttet sammen med rettsbygning i forkant og fengselsbygning i bakkant. Eksempler på fengsler fra denne perioden er det første fengselet i Kristiansand, fengslene i Hamar, Larvik, Fredrikstad og Hønefoss. Andre fengsler fra denne perioden er Vik og Gjøvik, Kongsvinger, Ålesund, Arendal, Sandefjord og Molde.

En annen type fengselsarkitektur

Neste byggeperiode kom nær hundre år senere. Ila fengsel for kvinner var så vidt ferdig til krigen. Okkupasjonsmakten tok fengselsbygget i bruk som Grini, leir for politiske fanger, deretter ble det sikringsanstalt for menn, sener forvaringsanstalt. Drammen fengsel fra 1962 var landets første takfengsel med rettslokaler og politi i etasjene under. Senere fikk vi takfengsler i Moss og Kristiansand. Og vi fikk nøkterne fengselsbygg som Vadsø, Sarpsborg, Stavanger, Tromsø, Trondheim og Ullersmo.

Eiendommer bygd for andre

Mange av dagens fengsler er eiendommer bygd for andre instanser i samfunnet. På grunn av lovendringer, endret behov og omstruktureringer ble de gjort om til fengsler. Ilseng, Verdal, Trøgstad, Vestre Slidre og Sandeid er eksempler, de nyeste er Ravneberget, Hustad og Bruvoll.

Da løsgjengerlovens bestemmelser om tvangsarbeid ble opphevet i 1970 ble Opstad tvangsarbeidsleir omgjort til Åna fengsel. Leira avdeling av Trondheim fengsel ble bygget i 1930-årene som spesialskole for unge piker. Bastøy fengsel i Oslofjorden er et guttehem fra 1905. Hassel fengsel i Buskerud, en tidligere spesialskole for elever med atferdsvansker, ble fengsel i 1992. Bjørgvin, det tidligere Vestlandsheimen, ble fengsel ved årsskiftet 2006-07.

Krav og forventninger til fengselsdrift har endret seg på 160 år. Siste byggeperiode for nye fengsler kjennetegnes av flere mindre bygg spredt på en noe større og variert tomt, men med mur rundt eiendommen. De nyeste fengslene ligger i Skien, Bergen og på Ringerike. ○

Dugnadsaksjonen for reklame- og mediabransjen, Reklame for alvor, for 2007 gikk til stiftelsen Wayback. Dette er en årlig aksjon som ideelle stiftelser og organisasjoner kan søke om å vinne. Aksjonen er én av de største reklamekampanjer i Norge.

Tekst Grethe R. Fodstad, KSF

- Vi har søkt tre ganger tidligere, og endelig var vi fantastisk heldige og nådde frem, sier prosjektkoordinator i Wayback, Gitte Svennevig.
- For straffedømte har organisasjonen bevist sin evne til å bygge selvtillit og menneskeverd for de som ønsker å ta et seriøst oppgjør med sitt tidligere liv og vende tilbake til samfunnet igjen. Dette er et tema som kommer til å by på store kommunikasjonsutfordringer, og vi ser frem til rekordstor opplutning fra byråer og kreative team, sa leder for Reklame for alvor, Kristian Bye, da valget av reklameobjekt ble kunngjort tidlig sist høst.

Reklamebyråene fikk et par uker på seg til å utarbeide forslag. 31 forslag kom inn. Vinner ble Reklamebyrået Saatchi & Saatchi som vederlagsfritt for Wayback lager helsides annonser og plakater om organisasjonen. Mottoet for vinnerkampanjen var: "Verden går veldig fort for en som har sittet inne." I sin begrunnelse sa juryen: - På en gjenkjennende måte bevisstgjør løsningene tidligere innsatte om at det de selv har opplevd og mestret er erfaringer som kan brukes til å hjelpe andre.

Statsråd Knut Storberget var til stede da vinneren ble kåret. Han understreket hvor viktig det er å øke folks bevissthet rundt soningens innhold og løslatelse. Han påpekte viktigheten av det arbeidet som Wayback driver, og håpet at kampanjen ville føre til at de fikk mange nye faddere.

I år har vi sett annonsene for Wayback, blant annet i dagspressen, flere med en kaffekopp på et lyst bord med mørk bakgrunn og teksten:

En kaffepause varer ikke lenger for en som har sittet inne. Det bare føles slik. I fengsel går tiden sakte. Når man slipper ut, må man venne seg til en verden med et litt annet tempo. Vi er ute etter de som har klart overgangen.

Wayback er en organisasjon som jobber for at de som slipper ut av fengsel etter endt straff ikke kommer tilbake. Nå trenger vi flere faddere. Besøk www.wayback.no for å se om du kan hjelpe oss.

- Hvilke resultater har dere merket av kampanjen så langt, spør jeg Gitte Svennevig en uke ut i februar. Hun forteller at de har enormt med treff på hjemmesiden, hele 27.000 i januar. - Vi har fått 150 mail fra hele landet, men ikke alle er fra folk med soningsbakgrunn. Vi inviterer aktuelle fadder kandidater til møte. Fra de to møtene vi alt har hatt, har vi fått fem nye faddere i Oslo-området. Vi skal ha flere møter de neste to ukene. Mange som har kontaktet oss er fra andre byer og blir verdifulle støttespillere når vi forhåpentlig kan etablere virksomhet andre steder også, forteller hun.

- Jeg oppfordrer mine kolleger ved fengslene og friomsorgskontorene om å ta direkte kontakt med tidligere domfelte eller de som er kommet langt med straffegjennomføringen og som kan være ressurspersoner for Wayback, sier leder av kriminalomsorgens overgangsbolig i Bodø, Sigurd Schultz, som også medlem av KRÅD – Det kriminalitetsforebyggende råd. - Jeg har vært i kontakt med flere som har vært veldig interessert i å bidra for Wayback. Det er min mening at utenom er kriminalomsorgen er Wayback det mest praktiske tiltaket mot tilbakefall til ny kriminalitet, sier fengselslederen.

Gitte Svennevig avslutter: - WayBack kan være med på å skape håp, og den innsatte selv kan gjøre den store jobben med å endre holdninger og livsstil. Men håpet og den gode viljen til endring kan lett bli knust hvis ikke kriminalomsorgen og sosialkontorene støtter opp om dette.

Wayback, tidligere Livet etter soning, ble dannet av innsatte i Oslo fengsel i 2002 som et sosialt nettverkstilbud for innsatte som ønsket en rusfri og lovlydig tilværelse. Målsettingen var at tidligere straffedømte skulle integreres i samfunnet og arbeidslivet og leve et liv uten kriminalitet og rusbruk. ○

Overføring av innsatte med utenlandsk statsborgerskap til fortsatt straffegjennomføring i hjemlandet

De siste årene har det vært mye oppmerksomhet rundt overføring av innsatte med utenlandsk statsborgerskap til fortsatt straffegjennomføring i hjemlandet. Ved Justis- og politidepartementets rundskriv G 02-2007 er det gitt nærmere retningslinjer for kriminalomsorgens håndtering av overføringssaker.

Det følger av rundskrivet at kriminalomsorgen skal prioritere arbeidet med å få domfelte med utenlandsk statsborgerskap overført til fortsatt straffegjennomføring i sine respektive hjemland i de tilfeller der lovgivning og internasjonalt avtaleverk åpner for dette. Dette gjelder særlig bruken av overføring uavhengig av innsattes samtykke etter overføringskonvensjonens tilleggsprotokoll. For å kunne benytte denne adgangen mest mulig effektivt må utvisningsspørsmålet avklares raskt etter at rettskraftig dom

foreligger. Utlendingsdirektoratet har i sitt rundskriv UDI 2007-012 gitt anvisning på en hurtigprosedyre i utvisningssaker for innsatte i den aktuelle gruppen.

I løpet av 2007 ble til sammen 26 innsatte overført til fortsatt straffegjennomføring i land utenfor Norden. Av disse var 15 frivillige overføringer og 11 overføringer uten innsattes samtykke. De innsatte som ble overført etter søknad var borgere av Nederland, Tyskland og Serbia, mens over-

føringene uten samtykke gjaldt borgere av Litauen, Polen og Ungarn. Til sammenligning ble åtte innsatte overført til fortsatt straffegjennomføring i 2006. Av disse var seks overføringer basert på frivillighet, mens to innsatte ble overført uten samtykke.

Den kapasitetsmessige gevinsten av fjorårets overføringer utgjør til sammen 11 850 soningsdøgn (beregnet fra overføringsdato til tidspunkt for 7/12 tid). Dette innebærer en økning på 8 500 soningsdøgn i forhold til 2006. Arbeidet med å overføre flere innsatte til fortsatt straffegjennomføring i hjemlandet vil fortsette i 2008. ○

Utvidelse av varslingsreglene

Stortinget innførte ved vedtakelsen av straffegjennomføringsloven en adgang for kriminalomsorgen til å varsle fornærmede eller dennes etterlatte om tidspunktet for permisjoner, avbrudd i straffegjennomføringen og løslatelse fra fengselsstraff. Formålet med reglene er at fornærmede eller dennes etterlatte kan forberede seg på muligheten for å påtreffe domfelte.

KSF har i retningslinjer til straffegjennomføringsloven og -forskriften gitt nærmere rutiner om varsling av fornærmede og dennes etterlatte. Retningslinjene presiserer at med nærmeste etterlatte forstås avdødes ektefelle, samboer, barn, foreldre eller søsken. Varsel skal bare gis dersom det er av betydning for fornærmede eller dennes etterlatte å få slik informasjon. Beslutningen om å varsle er et enkeltvedtak som domfelte kan påklage.

Etter en lovendring som trådte i kraft 1. november 2007 er varslingsordningen nå utvidet til å omfatte flere utganger mv. Fornærmede og etterlatte kan nå varsles i følgende tilfeller:

- Ved gjennomføring av straff utenfor fengsel, strgjfl. § 16 sjette ledd
- Ved frigang, strgjfl. § 20 annet ledd

- Ved permisjon og straffavbrudd, strgjfl. § 36 tredje ledd
I tillegg til tidspunkt for permisjon/straffavbrudd skal varselet også omfatte informasjon om fastsatte vilkår om oppholdssted, arbeid eller opplæring, eller å unnlate å ha samkvem med bestemte personer, hvis disse vilkårene direkte gjelder fornærmede eller dennes etterlatte.
- Unndragelse fra straffegjennomføring, strgjfl. § 40 siste ledd
- Løslatelse fra fengselsstraff, strgjfl. § 42 syvende og åttende ledd
I tillegg til varsel om løslatelsestidspunktet kan varsel også gis dersom den løslatte endrer bosted i løpet av prøvetiden, og det er av betydning for fornærmede eller dennes etterlatte å få kjennskap til endringen. Varselet skal også omfatte informasjon om fastsatte vilkår om oppholdssted, arbeid eller opplæring, eller å unnlate å ha samkvem med bestemte personer, hvis disse vilkårene direkte gjelder fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte.
- Løslatelse fra forvaring og strafferettslig særreaksjon, straffeloven § 39 g femte ledd
I tillegg til tidspunkt for løslatelse skal varselet også omfatte vilkår fastsatt med hjemmel i lov eller forskrift, når vilkårene direkte gjelder fornærmede eller dennes etterlatte. ○

Straffbart ikke å møte til straffegjennomføring

Fra 1. november 2007 ble det straffbart å ikke møte opp til straffegjennomføring i Norge. Det følger nå av straffegjennomføringsloven § 40 sjuende ledd at den som forsettlig eller grovt uaktsomt unnlater å etterkomme pålegg som nevnt i straffeprosessloven § 461 første ledd, eller medvirker til dette, straffes med bøter eller fengsel inntil 3 måneder.

I rundskriv KSF 02/2007 er det gitt retningslinjer for hvilke tilfeller unnlatt oppmøte til straffegjennomføring skal anmeldes av kriminalomsorgen. Rundskrivet er tilgjengelig

på <http://www.kriminalomsorgen.no/>. Det fremgår av rundskrivet at kriminalomsorgen skal prioritere å anmelde saker som gjelder unnlatt oppmøte til ubetinget fengselsstraff. Dersom domfelte etter mottatt innkalling ikke møter til straffegjennomføring til angitt tid skal leder av fengsel anmelde forholdet og begjære offentlig påtale for overtredelse av straffegjennomføringsloven § 40 sjuende ledd.

Praksis skal være konsekvent og restriktiv. I utgangspunktet skal alle tilfeller av unnlatt oppmøte til ubetinget fengselsstraff

anmeldes. Anmeldelse kan imidlertid unnlates dersom domfelte møter til straffegjennomføring innen 48 timer etter fastsatt oppmøtedato. For øvrig kan anmeldelse unnlates dersom det foreligger særlige forhold utenfor domfeltes kontroll, eller andre svært unnskyldelige omstendigheter.

Unnlatt oppmøte til straffegjennomføring til angitt tid vil fortsatt være et relevant moment ved vurderingen av prøveløslatelse ved 2/3 tid, jf. strgjfl. § 42 første ledd og retningslinjene pkt. 3.45.2. ○

Nå er spørsmålet hva som kan forenkles og forbedres – og hvor mye...

NEK-prosjektet har i februar gjennomført en tidsstudie på utvalgte arbeidsoppgaver knyttet til varetekt, straffegjennomføring og personundersøkelser. Effekten av bedre datastøtte har vært det man ønsket å vurdere.

Innføring av nytt etatssystem skal gi tilfredsstillende IT-verktøy for etaten. Det er et mål å redusere tungvinte arbeidsrutiner, og forenkle og forbedre måten vi jobber på i dag. Dette blant annet gjennom en bedre elektronisk samhandling – internt og eksternt. KSF ba NEK-prosjektet utrede kostnader og gevinster ved et nytt etatssystem. Prosjektet ble i den forbindelse blant annet bedt om å utføre en analyse av utvalgte arbeidsprosesser, en analyse av hvilke effekter et nytt etatssystem vil kunne ha på utvalgte kostnadsposter i kriminalomsorgen, og en målanalyse for å identifisere hvordan kriminalomsorgens mål- og resultatindikatorer kan styrkes gjennom NEK.

Som et ledd i dette arbeidet, ble NEK-prosjektet bedt om å gjennomføre en tidsstudie i form av en spørreundersøkelse. I

begynnelsen av februar sendte vi derfor ut et spørreskjema elektronisk til om lag 1000 ansatte – tilfeldig trukket - ved fengslene, friomsorgskontorene og regionadministrasjonene. Resultatene skal brukes til å utrede behov og gevinster for innsatte og ansatte på nevnte arbeidsområder. Dette vil kunne være en del av grunnlaget for hvordan vi vil jobbe i fremtiden. Analysene forventes avsluttet i begynnelsen av mars, så i skrivende stund har vi ingen klare konklusjoner å gå ut med. Det vi kan si, er at pr 15. februar har 290 personer har besvart undersøkelsen. Er du interessert i å få vite mer om dette?

Noen av medarbeiderne bak tidsstudien samlet på møte på KITT. Fra venstre Bjørn Krogsrud, delprosjektleder, Thor Kristian Gjørven, Steria, Arild Justnes, Steria, Geir Anders Gløtvold, Oslo friomsorgskontor og Petter Dalen, Indre Østfold fengsel. Foto: Prosjektleder Gro Fjellbu Øi

Kontakt prosjektleder Gro Fjellbu Øi, tlf 22 93 33 31/ 97 55 37 57
Eller gå inn på etatens intranett.

KROMs kriminalpolitiske konferanse på Spåtind høyfjellshotell 10.-13. januar 2008

Av ekspedisjonssjef Kristin Bølgren Bronebakk

Tema for årets konferanse var fengselet sett fra forskjellige synsvinkler – ikke minst innenfra. Første dag hadde vel forberedte innlegg fra personer med erfaring både fra forvaringsanstalt og vanlig fengsel, og etterfølgende kommentarer fra NFFs forbundsleder Geir Bjørkli, sivilombudsman Arne Fliflet og professor Ståle Eskeland. Annen dag startet med "Røstene nedenfra: de straffedømte spør" – og kommentarer etterpå fra undertegnede. På ettermiddagen var det innlegg med litt ulike innfallsvinkler: Filmskaper Margareth Olin, pensjonert feltarbeider i Frelsesarméen Alv Tollisen, forsker Evelyn Dyb, professor i samfunnsmedisin Georg Høyer og professor Thomas Mathiesen. Før avreise søndag var det et foredrag om "Fengselet Trandum" ved advokat Arild Humlen.

De seks innleggene fra panelet under min sesjon dekket et bredt felt av viktige spørsmål omkring rettssikkerhet og soningsforhold, og

alle seks imponerte med reflekterte og vel fremførte innlegg. De gikk rett inn i kjernen av spørsmål som vi nå diskuterer i forbindelse med stortingsmeldingen, om mange utfordringer vi er klar over og leter etter løsninger på. Av konkrete temaer nevnes:

- Narkotikapolitikken i kriminalomsorgen, og særlig om kostnadene knyttet til kontrolltiltak i forhold til behandlingstilbud. Spørsmål om utdeling av rene sprøyter som skadebegrensende tiltak. Ulike forventninger til Narkotikaprogram med domstolskontroll.
- Situasjonen for kvinnelige innsatte, og særlig innsatte med barn. Hva ville være de ideelle soningsforhold for kvinner, tatt i betraktning at de utgjør et mindretall?
- Generelt altfor dårlige forhold for besøkende.
- Betjentenes dobbeltrolle som kontrollør og støtteperson.
- Manglende tilbud om fremtidsplaner.
- Fordeler og ulemper med nyordningen med hjemmesoning med elektronisk kontroll.
- Praksis når det gjelder subsidiær soning

for bøter, og liten fleksibilitet fra myndighetenes side med tanke på å betale i rater.

- Innsattes mulighet til å fremme sine synspunkter overfor fengselsledelsen. Vanskeligheter med å få etablert kontaktutvalg.
- Skadevirkninger av isolasjon.
- Betjentenes kroppsvisitasjon av innsatte av motsatt kjønn.

I tillegg ble det tatt opp en del spørsmål om soningsforhold for forvaringsdømte. Siden forvaringsinstituttet, sammen med de andre særreaksjonene, er under ekstern evaluering, ble ikke disse innleggene kommentert fra min side.

Det var min femte KROM-konferanse, og som hver gang tidligere opplevde jeg en spennende meningsbryting mellom ulike fagmiljøer og berørte med ulike interesser. Det er en arena hvor vi ikke bare fanger opp kritikk, men hvor vi også gis anledning til å skape forståelse for den praksis vi har og de avgjørelser vi tar.

Fengselsleder Christine Moe Grav sammen med Forsvarets fire utsendte.

Justisminister Knut Storberget, fengselsleder Christine Moe Grav og prosjektleder Rita Thomassen.

Maten til åpningen hadde innsatte med kjøkkentjeneste laget, som denne kaken.

Hundeprosjektet i Bruvoll fengsel

Hundeprosjektet er et samarbeid mellom Bruvoll fengsel og Forsvarets hundeskole. Det ble offisielt åpnet av justisminister Knut Storberget 13. februar. To og en halv uke tidligere kom åtte valper til fengselet. I samarbeid med Forsvarets hundeskole får innsatte med ett år igjen å sone være forvert for hver sin valp.

Noen valper sovnet av alt ståket, mens andre holdt koken. Ingen bjefjing, imponerende kontakt, stolthet og glede hos alle involverte, med statsråden i sentrum.

Tekst og foto: seniorrådgiver Grethe Rødskog Fodstad, KSF

Forsvarets hunder utplasseres hos forverter når de er 8 uker gamle og er der til de er ca 12 måneder, da returneres de til Forsvarets hundeskole som utdanner Forsvarets hunder og hundeførere. I tidligere tider ble hundene i forsvaret brukt fortrinnsvis i angrepssituasjoner. Nå brukes de mye for å finne/påvise personer og ulike stoffer. Forsvarets hundeskole ble i 2003 flyttet til Hauerseier leir, Sessvollmoen garnison – ikke veldig langt fra Bruvoll fengsel.

De innsatte utrykte stor glede over endelig å ha fått ansvar for noe skikkelig. Oppgaven deres er stor og viktig – å sosialisere, miljøtrene og bygge mot/selvstendighet hos valpene, slik at de på best mulig måte kan imøtekomme kravene som stilles til en tjenestehund. Hundeprosjektets hovedmål er å bidra til at innsatte skal kunne leve et kriminalitetsfritt liv gjennom teoretisk og praktisk opplæring i hundehold. Verksbetjent Rita Thomassen er prosjektleder, i tillegg er en halv verksbetjentstilling knyttet til prosjektet.

Hundeprosjektet følges også godt opp med faglig veiledning fra Forsvarets Hundeskole, som

dessuten holder fôr og stiller med veterinærtjeneste. Det er innsatte på Bruvoll som sammen med verksbetjentene har bygget kennelen. Bygget har også oppholdsrom for de involverte i prosjektet. Prislapp 20 000 kroner.

Bruvoll fengsel håper at prosjektet skal gjøre noe med de innsatte som tradisjonelt får "alt" via rutiner, lover og regler i straffegjennomføringen. Nå må de i stedet selv være "den gode veileder". Prosjektet skal evalueres. Dersom det er vellykket, er det planen å fortsette med en ny runde. ○

Bruvoll fengsel er et fengsel med lavere sikkerhetsnivå. Det har 70 plasser. Fengselet ble etablert i 2006 som et kjøpavviklingstiltak for drift ut 2009. Ca 500 domfelte har hittil gjennomført straffen her. De innsatte har gjennomsnittlig domslengde på 7 måneder. De har begått lovbrudd som narkotikaforbrytelser, vinningsforbrytelser, legemsbeskadigelse m.v. Fengselet har 41,5 stillingshjemler: 22 fengselsbetjenter, 10 verksbetjenter, 9 stillinger fordelt på ledelse, saksbehandling, innhold/løslatelse og kontorfunksjoner. I tillegg ½ stilling i renhold.

Forlegningsbygningen fra 1992 skapte en kraftfull kontrast til det tidligere leirpreget.

Nytt vaktbygg og skoleavdeling på Ilseng fengsel

Justisminister Knut Storberget så ut til å trives under åpningsseremonien på Ilseng fengsel som har tatt et nytt byks fra leir til moderne fengsel. Mange støttespillere og samarbeidspartener deltok på åpningsmarkeringen. Her var det også den tradisjonelle nøkkelstafett fra Statsbygg til statsråd til regiondirektør til fengselsleder.

Tekst og foto: seniorrådgiver Grethe R. Fodstad, KDA/KSF

- Prioritet nr. 1 for regjeringen når det gjelder i kriminalomsorgen har vært å redusere soningskøen. Ved inngangen til dette året var det om lag 2500 dommer i kø, nå nærmer tallet seg 1000! Det gir en nedgang på 1500 dommer i løpet av 2007, så han blant annet denne desemberdagen. Det er ikke bare fra kriminalomsorgen etaten rustes opp. Regjeringen støtter opprustingen ved å øke bevilgningene til opplæring, bibliotek, fengselsprestetjenesten og helsetjenesten for innsatte. I tillegg kommer innsatsen fra ulike frivillige organisasjoner.

Det nye vaktbygget på Ilseng fengsel inneholder hovedvakt, mottakelse, trimrom, garderobe og 6 celler foruten besøks- og helse-

avdeling. Cellene er en slags lukket avdeling innen dette "åpne" fengselet. Dermed kan Ilseng selv ta hånd om innsatte som i en periode ikke er egnet for å være i åpen anstalt og slipper overføring til et annet fengsel.

Ilseng fengsel ble etablert som en arbeids-

Skoleavdelingen ligger langt inne på området i et ombygd verksted.

koloni under Fengselsvesenet i 1963. Målgruppen var i hovedsak promilledømte. Ilseng ble bygget under krigen som arbeidstjenesteleir. På 70-tallet ble det etablert et administrasjonsbygg og noe utbygging av arbeidsdriften. I 1992 kom et stort løft. Da ble tyskerbrakkene erstattet med et forlegningsbygg. Kapasiteten ble samtidig redusert fra 126 til 80 plasser. Fengselsbetjenter i turnus ble økt fra 13 til 16 stillinger høsten 2005. Fengslet har nå 35 faste stillingshjemler. Fengselsleder er Jan Korsvoll. Fengselet ligger i Stange kommune, ikke langt fra Hamar. Ca 40 % er dømt for brudd på veitrafikkloven, ellers sitter de for vold, vinning, narkotika og brudd på legemiddelloven. Fengselet tar i mot dommer på inntil 6 måneder.

Før skolen startet høsten 2007, var aktivitetstilbudet tradisjonell arbeidsdrift med produksjon av paller, kasser, stavlafthytter, gjerder, hagemøbler osv. Mekanisk verksted lager ulike typer rekkverk, skismørebord og utegriller og utfører bilpleie og småreparasjoner. I tillegg kommer renhold samt åtte innsatte på kjøkkenet. På Ilseng lages også middag til Hamar fengsel.

Skoleavdelingen

Fornøyde og stolte lærere viste rundt på skolebygget. Det er ansatte og innsatte som i fellesskap har bygget om en tidligere verkstedbygning så den fremstår som et nytt bygg. Datarom, vanlig klasserom og arbeidsrom gir en flott ramme for de innsatte som bruker arbeidstiden som elever og for de to lærerne fra Storhamar videregående skole. Skolen satser på korte kurs, og søker å se skolen og arbeidsdriften i sammenheng. Populære kurs i de første månedene har vært for eksempel datakortet, elektrikerfag og truckførerkurs.

Ilseeng fengsel er blant de 23 fengslene som ikke har, men som kan ha behov for eget fengselsbibliotek. I dag har 21 fengsler bibliotek etter den statlige fengselsbibliotekavtalen. ○

Det nye vaktbygget ved inngangen til fengselsområdet.

Pålegg fra Datatilsynet til Kriminalomsorgens sentrale forvaltning

Datatilsynet gjennomførte 13. november 2007 kontroll med behandlingen av opplysninger om innsatte ved norske fengsler. Kontrollen fant sted ved Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt. Med bakgrunn forslag fra en arbeidsgruppe i kriminalomsorgen hadde etaten allerede i desember iverksatt tiltak for å utbedre pålegg som de Datatilsynet formulerer i sitt vedtak av 25. januar 2008.

Datatilsynet har i sitt vedtak gitt kriminalomsorgen påbud om å rette åtte ulike forhold. Kritikken retter seg mot Kriminalomsorgens IKT-systemer for data om innsatte og domfelte. Datatilsynet kritiserer at for mange tilsatte har tilgang til ulike opplysninger om innsatte, og fengselets praktisering av personopplysningsloven i forhold til å innfri de registrertes rettigheter, herunder varsel, rett til innsyn, retting og sletting av informasjon.

Allerede før kriminalomsorgen mottok varsel om tilsyn ved Ila fengsel, ble det høsten 2007 nedsatt en arbeidsgruppe for å kartlegge hvilke krav som følger av personopplysningsloven og eventuelt hvilke tiltak som måtte gjennomføres for at loven skal etterleves. Arbeidsgruppen avga sin rapport i desember 2007. Konklusjonene og anbefalingene som arbeidsgruppen kom med, samsvarer i stor utstrekning med de pålegg som Datatilsynet nå har gitt kriminalomsorgen. Disse manglene vil bli rettet.

Kriminalomsorgens IKT-system er gammelt og ivaretar ikke dagens krav.

Justisdepartementet har de siste årene utredet nye IKT-løsninger for justissektoren, blant annet for å ivareta pålagte krav i lovverket. Datatilsynet har tidligere ment at kriminalomsorgen ikke har hatt behov for konsesjon for sine datasystemer for innsatte og domfelte. I forbindelse med kontrollen har Datatilsynet endret dette synet og mener at straffegjennomføringsloven ikke gir tilstrekkelig klar hjemmel for behandling av opplysninger i kriminalomsorgens datasystem. Kriminalomsorgen vil snarest sørge for at eventuelle manglende hjemler for håndtering av

den informasjon som er nødvendig for en forsvarlig straffegjennomføring, snarest vil bli rettet. Dette vil bli gjort i form av en lovendring. Ut over vedtakene, står det i Datatilsynets endelige kontrollrapport at Kriminalomsorgens sentrale forvaltning har gitt tilsynet mangelfull og feilaktig informasjon på vesentlige punkter. - Kriminalomsorgens sentrale forvaltning erkjenner å ikke ha hatt full oversikt over informasjonshåndteringen på alle nivåer i etaten, men har ikke bevisst gitt feilaktig informasjon til Datatilsynet. Vi vurderer nå Datatilsynets pålegg nærmere, sier ekspedisjonssjef Kristin Bølgen Bronebakk.

Kriminalomsorgen har tre landsdekkende it-systemer; Kompis-Kia/reskontro, Booking og Kompis-Kif. Kompis står for Kriminalomsorgens produktivitetsfremmende informasjonssystem. Kompis-Kia/Reskontro er kriminalomsorgens eldste system fra 1992. Det gir støtte til en del arbeidsoppgaver i fengslene, men er ikke et saksbehandlingssystem. Systemet kan utveksle data med friomsorgskontorene for personer som overføres dit. Systemet leverer meldinger om innsettelse og løslatelse i fengslene. Kompis-Kif er et styringsredskaps- og saksbehandlingssystem som gir støtte i arbeidsoppgaver ved friomsorgskontorene. Systemet kan i liten grad utveksle data med fengslene. Systemet samhandler med et elektronisk arkiv. Systemet har ikke samhandling med andre systemer i justissektoren eller med andre etater som arbeider i kriminalomsorgen. Bookingsystemet er det nyeste i kriminalomsorgen og støtter behandling av saker fra de kommer fra politi eller påtalemyndighet, til en person settes inn eller møter ved et fengsel eller friomsorgskontor. Systemet kan samhandle med fengslene og friomsorgskontorene. Systemet mottar kjennelser elektronisk fra domstolene. ○

Ja vel, statsråd?

Om departementenes utfordringer i rollen som sekretariat for politisk ledelse. Statskonsult rapport 2007:27

Våren 2007 tok Statskonsult initiativ til et prosjekt for å se nærmere på utviklingen av departementenes rolle som sekretariat for politisk ledelse i løpet av de senere år. Med "sekretariatsrollen" menes bidrag til politikktutforming, bistand til politikktformidling og deltakelse i taktisk-strategisk rådgivning til politisk ledelse. Ambisjonen om å avlaste departementene for oppgaver som ikke har et politisk tilsnitt og føre slike oppgaver ut til direktorater ble tydelig formidlet på 1950-tallet. Siden den tid har det vært mange omorganiseringer på departementsnivå og det er foretatt overføringer av mer rutinepregede oppgaver, enkeltsaksavgjørelser og oppgaver av faglig/teknisk karakter til underliggende organer. Statskonsult har i dette prosjektet intervjuet 27 toppledere i departementene.

Hovedinntrykket er at politikere og embetsverk mer enn før jobber som del av samme lag, og føler seg bekvemme med det. Gråsonene mellom politikk og forvaltning blir omtalt som større – både fordi flere befinner seg i gråsonen og fordi relasjonene mellom politikere og embetsverk er flere og tettere. Slik kan det oppstå tvil om rolleavgrensing for den enkelte. Rapportforfatterne fremholder at statsrådenes politiske fremtid avhenger i økende grad av hvor gode de er til å få satt dagsorden til fordel for sine politiske budskap og fremstå i et positivt lys. "Dette tilsier at de blir stadig mer opptatt med politikktformidling og at de trenger embetsverkets profesjonelle bistand til dette." Det påpekes at dreiningen mot politikktformidling kan redusere oppmerksomheten rundt politikktutforming.

Statskonsult fremhever at de gjennom undersøkelsen fikk bekreftet sin antakelse om at departementene bruker en større andel av sine ressurser på sekretariatsrollen enn tidligere, spesielt når det gjelder politikktformidling. Dette forklarer de intervjuede med at statsrådenes forventninger til dette er blitt større og at de nå i større grad inviteres inn i åpne taktisk-strategiske diskusjoner med politikerne. Overføring av oppgaver til underliggende organer har, i tråd med intensjonen, gjort at større deler av departementene er involvert i sekretariatsrollen. Fra politikkersiden ble det uttrykt tilfredshet med embetsverkens evne og vilje til motforestillinger og til å sette politikerne inn i de faglige dilemmaene. Embetsverket understreket at en god og trygg statsråd aktivt etterspør faglige råd og motforestillinger og har evne til å håndtere dem på en god måte.

Det påpekes at opprettelsen av direktorater og dermed utflytting av viktige saksområder fra

departementene, har medført at også direktoratene blir viktige premissleverandører for politikktutforming. Rapportforfatterne mener at også etatslederne må ha god politisk forståelse og kjenne sin rolle i forhold til statsrådets rolle - og for eksempel ikke gå ut med sine syn på prioriteringsspørsmål som tilligger statsråden. Det var sterkt uønsket med direkte kontakt mellom etatsledere og statsråden uten at departementets embetsverk er til stede.

Intervjuene viser at embetsverkets bistand til politikktutforming er preget av høyt tempo og en uforutsigbar og oppstykket hverdag med til tider stor mediepågang. Noen av de intervjuede mente at statsrådene kom med lite politikk til departementene og det derfor faller på embetsverket å utforme politikken. Andre mente at de siste regjeringers styringsdokumenter som Sem-erklæringen og Soria Moria-erklæringen gir til dels detaljerte anvisninger for politikken som skal føres. Statskonsult fant ingen indikasjoner på at statsrådene i økende grad går utenom embetsverket og søker eksterne råd, eller at de bringer eksterne fagmiljøer med seg inn i departementene. Politikerne selv fremholdt betydningen av å gi embetsverket tydelige signaler mht faglig substans og prosess. Både informasjonssjefens stadig mer viktige rolle som formidler og departementsrådets økende betydning som koordinator for politikktutforming, fremheves i rapporten. Videre var de fleste var skeptiske til å utskille analyseenheter fordi slike faglige interessante oppgaver ikke bør trekkes ut av fagavdelingene. Analyseenheter kan også lett bli et slags filter mellom politisk ledelse og fagavdelingene. De som var positive til analysestab, fant det uheldige i å knytte analysestaben til informasjons/kommunikasjonsenhet. Da tapes det langsiktige perspektivet som en analysestab er ment å gi.

Selv om de fleste pekte på at det i dag er en sterk integrering mellom politikere og embetsverket i departementene, var det samtidig en sterk bevissthet om forskjellen - politikere skal angi mål og retning, mens embetsverket skal utforme egnede virkemidler og bistå med å kommunisere og gjennomføre tiltak. De intervjuede politikere var både tilfreds med og imponert over embetsverkets lojalitet og evne til "å snu seg rundt" og betjene en ny statsråd.

Forholdet mellom departement og direktorat ble også vurdert ut fra en formodning om at det var blitt større avstand på grunn av at departementet er mer opptatt av politikktutforming og en skiftende politisk dagsorden, mens

direktoratet har fått økt faglig og administrativt uavhengighet. Generelt vil en slik tendens motvirkes av behovet for oppdatert kunnskap og analyse. Det gir departementene behov for å knytte direktoratene nærmere til seg for å få en rask og friksjonsfri tilgang til fagkompetanse og faglige premissleveranser. "Etatsstyring og enkeltstående oppdrag kan fange opp deler av et slikt behov for faglige innspill. Men det kan også være et økende behov for felles kunnskapsutvikling bygd på faglig dialog og et likeverdig samarbeid mellom de to nivåene."

Som glimtene fra rapporten i denne presentasjonen er ment å vise, kan den være interessant lesning i disse omorganiseringstider for kriminalomsorgen.

Presentert av:
seniorrådgiver Grethe Rødskog
Fodstad, KOA/KSF

Mekling - Konflikthåndtering og konflikthåndtering

Boken henvender seg til dem som ønsker en grunnopplæring i konflikthåndtering og meklings, og til praktiserende meklere som trenger påfyll.

Mekling II - Sentrale temaer i konflikthåndtering

Boken går i dybden på den praktiske meklingshverdagen og dekker områder som maktbalanse, emosjonelle aspekter, barn i meklings og kulturvariasjon.

Fagbøkene er skrevet av Grethe Nordhelle, psykolog og advokat. Hun er faglig ansvarlig for den tverrfaglige videreutdanningen i konflikthåndtering og meklings på Diakonhjemmet høyskole.

Utgitt 2007 av Gyldendal Akademisk

Bjørnen sover – om vold i familien

- Kvinner har rett til et samliv fritt for vold og trusler. Barn skal sikres en oppvekst uten overgrep og frykt. Vi har ikke lov til å snu oss bort, verken som medmennesker eller som samfunn. Volden som utøves i hjemmene er et offentlig ansvar og et omfattende kriminalitetsproblem, skriver justisminister Knut Storberget i forordet.

Presentert av: Grethe R. Fodstad, KSF

“Bjørnen sover” forteller om kvinner som mishandles av sine kjærester og ektemenn, menn som mishandler, og ikke minst hva familievold gjør med barna. Boken vier også plass til de utfordringer vi står overfor i bekjempelsen av vold i nære relasjoner. Noen av spørsmålene boken forsøker å gi svar på er hvordan kan man hjelpe personer som stadig blir utsatt for vold fra sine nærmeste? Er det mulig å hjelpe dem som slår med å komme seg ut av voldsbruken? Hvordan forholder samfunnet – og rettssystemet – seg til familievold?

Boken skiller seg ut fra andre bøker ved særpreget format og tekstplasing, glanset papir og mange og fargerike illustrasjoner. Kvinnene som står frem har klart seg til tross for det de har opplevd. Tekstene om dem og deres prosess gjennom og ut av mishandlingen gir derfor, til tross for de dystre realitetene som presenteres, en grunntone av håp. Kvinnenes historier er ulike avhengig av hvilken generasjon de tilhører. Mennene som slår/har slått er ærlige og viser at en vei ut kan være mulig. Men vi møter ikke mennene som slo de kvinnene vi blir kjent med – hva hadde de sagt? Kapitlene som er basert på forskning og utredninger gir et viktig

bakteppe. Boken har et nært og lettlest språk som griper fatt i leseren. ○

Redaktør: Justisminister Knut Storberget.

I redaksjonen: Berit Bråten, Else Rømming, Kristin Skjorten og Astri Aas Hansen
Aschehoug forlag 2007

Mestring og muligheter

KRUS småskrift nr 2/2007

En samling på ti artikler skrevet av de tilsatte i kriminalomsorgen som har gjennomført den studiepoengbaserte utdanningen:

“Mestringstillit – en kognitiv endringsmetodikk”

Se omtale i forrige utgave av Aktuelt for kriminalomsorgen av studiet som arrangeres av KRUS sammen med Høgskolen på Lillehammer.

Artiklene viser hvordan etisk arbeid kan praktiseres i kriminalomsorgen og er nyttig lesing for alle som er interessert i hvordan man kan jobbe med mestring eller endringsarbeid i kriminalomsorgen.

Rekruttering av personer med minoritetsbakgrunn til kriminalomsorgen

KRUS rapport nr 3/2007

Rapporten er utarbeidet på oppdrag for Justisdepartementet av KRUS ved Annette Sund (prosjektleder), Jens M. Thorstensen og Vibeke Kennair Ottesen. Monica Svendsen har utført analyse av data i forbindelse med undersøkelsen av aspirantkullet ved KRUS i 2006. Rapporten fås bare som PDF-fil.

Vold og trusler mellom innsatte

KRUS rapport nr 1/2008

Rapporten forsøker å belyse hvordan de innsatte opplever vold og trusler fra andre innsatte. Den er basert på en intervjuundersøkelse med et utvalg informanter og kan ikke gi alle svarene, men inneholder tanker om hva de ansatte kan gjøre bedre i arbeidet med sikkerhet og trygghet for innsatte. Dette henger igjen sammen med de ansattes egen opplevelse av sikkerhet og trygghet i fengselet. Rapporten utgis bare som pdf-fil.

KRUS-katalogen 2008

KRUS har i år satset på etterutdanningstilbud. Tilbudet består av flere moduler og er tilpasset tilsatte i både fengsel og friomsorg. En del av utdanningen vil foregå på KRUS og en del vil foregå lokalt. Nærmere beskrivelser av faglig innhold, organisering og påmelding kunngjøres på nettsidene til KRUS.

Konferansen “Trygg kriminalomsorg” skal bidra til å skape en tryggere kriminalomsorg gjennom å dele kunnskap om kartlegging, identifisering og vurdering av risiko.

I forbindelse med Lederutviklingsprosjektet (LUP) er det fordypningsmoduler med kursene: Konflikthåndtering og ledelse, Medietrening, Ledelse av møter og kreative prosesser, Kriseledelse, MI for ledere, Personaljus for ledere og Økonomistyring for ledere. Kursene er bare for deltakerne i LUP.

KRUS tilbyr også ulike grunnmoduler og fagsamlinger, samt grunnopplæring, videreutdanning eller erfaringssamling i ulike programmer. Katalogen fins bare som PDF-fil.

Agder friomsorgskontor

Aust-Agder friomsorgskontor og Vest-Agder friomsorgskontor er slått sammen til en driftsenhet: Agder friomsorgskontor.

Hovedkontoret er i Kristiansand, i tillegg har den nye enheten underkontor i Arendal og Mandal, mens det gamle underkontoret i Grimstad er lagt ned. Friomsorgsleder i Agder er Idar Tronstad.

Er det mulig å få til godt kriminalomsorgsarbeid i et gammelt bryggeri – Bayern – med minimale muligheter for aktivisering?

Mangfold på fagdag i Oslo fengsel

For ti år siden tok Oslo fengsel grep i den uheldige situasjonen at det ikke var noe særlig faglige tilbud til de innsatte på avdeling B.

Tekst og foto:
seniorrådgiver Grethe Rødskog Fodstad

Oslo fengsels avdeling A ble bygget som fengsel og tatt i bruk i 1851. Nedleggelse av små-fengsler og økt plassbehov førte til innkjøp av naboeiendommen, bryggeriet fra 1882, bruke noe av det og bygge noe nytt. Dette utgjør til sammen avdeling B, populært kalt Bayern, som var ferdig i 1934. Avdelingen trengte kraftig oppgradering da nye måter å tenke straffegjennomføring og varetekt på vant frem. Strategiplanene for Oslo fengsel og føringer i Stortingsmeldingen om kriminalomsorgen, 1997-98 skulle etterleves. Bayern har plass til 221 innsatte, denne hovedsakelige varetektsavdelingen, er dermed alene et av landets største "fengsler". Samlet har Oslo fengsel plass til 392 innsatte og har 369 ansatte.

Fagområder som kontaktbetjent, inntaks-samtale, sonings- og framtidsplan, samtale-

grupper, tverrfaglig samarbeid, arbeidsdrift, skole, psykiatri, sosialtjeneste, helse, fritid og ikke minst inntaksfasen, var direktør Are Høidal innom da han på fagdagen i januar presenterte det som er skjedd på Bayern de siste ti årene. – Det kreves et tverrfaglig løft i samarbeidets ånd for at alle disse utfordringene skal kunne møtes på en god måte, sa han og minnet om at det som i dag er en selvsagt arbeidsform, for ti år siden førte til masse støy og uenighet i fengselet.

Oslo fengsel har lagt vekt på systematisering og skriftliggjøring. Et godt eksempel er den prisbelønnede varetektshåndboken. Den består av tre deler: 1 Manual, 2 Kvalitetsledelse i fengsel og 3 Perspektiver på varetekt. Prosjektleder Vegard Karlsen minnet om tidligere tiders verdi-syn: - En innelåst fange er en god fange. Nå hersker det et helt annet syn. Fengselet er i likhet med andre instanser blitt brukerorientert, sa han.

Vandring på Bayern

Inntaks- og ventecellen er den enkeltes første møte med fengselet, før han tildeles egen celle. Ventecellen var uhyre nøktern, den luktet sterkt av røyk, askebegeter var fullt,

møblelementet var en smal metallbrisk, veggene var skitne. To minutter der var nok for meg.

Biblioteket

Bayern har et velutstyrt og populært bibliotek. Her vanket mange godord, det eneste negative var at lesegledden fører til en del svinn av bøker. Takknemligheten overfor Deichmanns bibliotek/Oslo kommune, for samarbeidet, var stor.

Avdeling 7, 9 og 10

Dette er mottaksavdelinger med vekt på kartlegging av den enkelte. Her starter alle sitt opphold, uansett om de sitter i varetekt eller er kommet inn på dom.

B. avdeling med MASH

Her er det vekt på rusmisbrukere generelt og de som går på metadon. En av de innsatte, med 17 års vandring inn og ut av fengselet bak seg, var spurt om å fortelle om sine erfaringer. Han mente det ikke er enkelt for innsatte å alltid skulle være den som tar initiativ til samtale. Han savnet initiativ hos betjentene. – Jeg er blitt veldig god til å steke vafler mens jeg har sittet inne, men savner å

Inngangen er fra Åkebergveien

Orientering på mottaksavdeling

Området rundt avdeling B, Bayern, er endret, nå er det nytt gjerde og lekeplass utenfor

lære noe som betyr noe for å kunne leve et annet liv når jeg kommer ut, var noe av det han trakk frem.

MASH – mangfoldig aktivitet som hjelper - er et tilbud til de som soner tungt i hele fengselet, spesielt de som isolerer seg. Her er det en praktisk tilnærming basert på brukerens behov. - Isolasjonens negative effekt motvirkes av meningsfull aktivitet og menneskelighet, skriver psykiater Jan Stang i sin artikkel i varetektshåndboka. Bakgrunnen

for tiltaket var at Sosial- og helsedepartementets påpekte i budsjettet for 95/96 at det var behov for utviklingsprosjekter i fengsler. Sosialdepartementet fulgte dette opp i stortingsmelding: "Åpenhet og helhet" fra 96/97. MASH er evaluert og regnes generelt som et veldig vellykket utviklingsarbeid. Inntil 6 innsatte kan være på formiddagsgruppen og det samme på ettermiddagsgruppen, totalt har 12 innsatte MASH som sin beskjeftigelse.

4. og 5. avdeling

Her det vekt på tverrfaglig samarbeid, for eksempel mellom skole, NAV og barnevernet. Ungdomstemet ivaretar de yngste innsatte, de mellom 15 og 18 år, eventuelt opp til 24 år om kapasiteten tillater det. Den øvre aldersgrensen er begrunnet i barnevernsloven. Teamet er tverrfaglig sammensatt, barnevernet, helsesiden, skolesiden og fengselet er med. Tverrfagligheten kan minne noe om den vi finner ved sentrene for narkotikaprogram med domstolskontroll. Her som der er det individuell

tilpasning som er utgangspunktet, men i fengselet blir det selvsagt lagt vekt på å begrense de skadelige virkningene når det blir nødvendig å sette unge i fengsel. Skjerming fra andre, hyppige besøk på cella og godt forberedt løslatelse er også viktig.

I Oslo fengsel er ikke lærerne ansatte i en vanlig skole, men ved Grønland Voksenopp-læringscenter som har undervisningen i Oslo og på Bredtveit. Foruten vanlig skoletilbud er teaterarbeidet velkjent. Nå fikk vi presentert billedarbeidet skolen driver, med manipulering av foto til bilder inspirert av Andy Warhol og nydelige silketrykk. En elevgruppe som lærer seg norsk presenterte på en flott måte en temaoppgave om Istanbul.

Vi så og hørte om undervisningen i datakortet og samarbeidet med NAV, dessverre i et trangt klasserom. Vi ble tatt vennlig i mot og aktivisert på ART. Det er en form for samtalegruppe hvor aggresjon kan bli erstattet med en mer konstruktiv væremåte. Så var det musikkarbeidet med avspilling av en flott musikkvideo med en tydelig musikk- og tekstbegavet ung innsatt. Han ble dessverre for krevende for Oslo fengsel og ble overført til et mer moderne fengsel. De innsatte i miljøgruppa fortalte

Regiondirektør Ellinor Houm, direktør Are Høydal, Marit Gran, leder av skoleavdelingen, Paal Breivik fra Fylkesmannen i Hordaland (fengselsundervisningen sentralt) og psykolog Thale Bogstad avslutter dagen med å se fremover.

Botsen, avdeling A, vårt eneste fengsel bygget etter Philadelphiamodellen

➔ engasjert om sitt arbeid. Imponerende hvordan innsatte ser ut til å ha god nytte av tett oppfølging i mindre grupper.

2. avdeling

MAKIS er et verksted for innsatte som ønsker å bruke og utvikle sine kreative evner. MAKIS står for motivering, aktivisering, kreativitet/konkretisering, individualisering, samarbeid. De innsatte lærer om fargesirkelen og bruk av farger. De kopierer bilder med ulike teknikker og lar seg inspirere av kjente mesterverk. Mange av bildene pryder veggene i fengselet. Noe liknende ble for mange år siden gjort i Bodø fengsel og er i litt annen form tatt opp i Bjørgvin fengsel, men med den forskjellen at i Oslo er det en spesielt kvalifisert underviksmester som er faglig leder for gruppen, mens det de andre stedene er/var en kunstmaler.

1. avdeling

Dette er en ressursavdeling preget av samarbeidet mellom psykiatrien og helsesiden. Førstelinjetjenestearbeidet er også styrket. Det var det tydelig at denne ofte problembelastede gruppen kunne få god hjelp på stedet eller ført raskt videre i systemet.

Veien videre

Aktivisering og fellesskap er hovedutfordringene, det var Are Høidal og regiondirektør Ellinor Houm skjønt enige om. - Bygningsmessige endringer som å etablere etasjeskiller og dermed få bedre oppholdsplass, mulighet for fellesskap og aktivitet, er viktig sa Are Høidal. Han viste til den fine nye sentralarresten som politiet hadde fått, parken med lekeplass og ønsket seg aktivitetsbygg og erstatningsbygg på tomten slik at fengselet kunne oppfylle føringene i straffegjennomføringsloven. Maks 20 på hver avdeling, var også et ønske for å oppfylle dagens krav.

Bayern har mange flotte prosjekter og enheter, men hver av dem har kapasitet for ganske få innsatte, inntil 6 av gangen, hovedsakelig. Den høye kvaliteten og den store grad av tilfredshet hang nok sammen med dette. Men dermed dekkes langt fra behovet om aktivitet for alle, og det var naturlig nok fengselets folk ikke fornøyd med. Språkproblemer og kommunikasjonsvansker mellom innsatte fra mange land og de ansatte samt mangel på oversettelse av blant annet domspapirene, var også noe som de ansatte, var lite tilfreds med. Jeg savnet noe om idrett og trening langs den røde tråden som direktøren hadde trukket for oss gjester denne dagen, men det var gledelig å høre at sammenslåing og oppgradering av de 17 små individuelle luftebasene på taket som hadde vegger av groveste, upussede mur, så ut til å nærme seg en mulighet. ○

Gaver og godord til Fengselsskolen ved direktør Harald Føsker

Fengselsskolen 70 år

Fengselsskolen startet sin virksomhet i 1937 i Botsfengselet med Ole Hartvig Nissen som skolesjef. Dagens sjef, direktør Harald Føsker, er den åttende leder for skolen. Han ble leder i 1981. Tre år senere flyttet skolen fra Oslo kretsfengsels område og til den tidligere Teisen videregående skole. I 1992 var kurshotellet klart.

Tekst og foto: Grethe R. Fodstad

Til femtiårsjubileet i 1987 laget Ståle Olsen, underdirektør ved Åna fengsel, et hefte om disse femti årene. Glimt derfra presenterte han under festmøtet før en elegant middag for ca 60 gjester. Blant gjestene var politisk ledelse ved Tore Jarl Christensen for statsråd Helen Bøsterud, stortingsrepresentant Jørgen Kosmo, ledelsen i Kriminalomsorgsavdelingen, ansatte ved KRUS, nordiske gjester, foreningsrepresentanter og aspirantlederne, blant andre.

Jeg har ennå kruset som vi gjestene fikk. Det profilerte at Fengselsskolen i denne jubileumsuken skiftet navn til Kriminalomsorgens utdanningscenter - KRUS. Og at disse bokstavene også sto for Kunnskap, Ressurs, Utvikling og Samarbeid. Skiftet var et uttrykk for at målet var å imøtekomme det varierte utviklingsbehovet i kriminalomsorgen: Opplæringen av det uniformerte personell skulle fortsatt være en vesentlig del av virksomheten, samtidig som skolen

ønsket å favne hele kriminalomsorgen – både anstaltsiden og friomsorgen.

70-årsjubileet hadde en mer nøktern ramme, mottakelse med foredrag om skolens historie ved Ståle Olsen, Tor Grindaker og Harald Føsker før vi vandret over til Ulvenveien for å markere innvielsen av skolens satellitt. Den måtte til for å romme den ekspanderende virksomheten. I store og oversiktlige lokalene var det fingermat, taler og sang. Vi gikk dit under sangen: Så går vi over en fotgjengerbro, (På melodien: Så gjør vi så når vi vasker vårt tøy) med påfølgende vers om å holde kurs, få aspiranter, gi administrativ støtte, har lite penger, går til Ulven og så går tilbake til Teisen.

En snau håndfull av gjestene denne desemberkvelden deltok også ved 50-årsjubileet. Men det var kanskje fremtiden som opptok gjestene mest – og gleden over å tilhøre en etat som er flink til å markere milepæler. ◦

En av dagens innledere, Ståle Olsen, Åna fengsel

Eldste og yngste gjest - tidligere Fengselsskoleleder med en av dagens aspiranter

*En fengselsskole på 70 år
Hei fara, på 70 år
Bør pensjoneres til neste år
Hei fara
Fall turill, turall, tura*

*Skolen har vokst seg stor og sterk
Ja, stor og sterk
Men utfordringer som gir hovedverk*

*Nå er det nok med at to år er tøft
At to år er tøft
Vi ønsker oss tre og et faglig løft*

*Storberget tviler på hva vi skal bli
På hva vi skal bli
Men det finnes kun en vei, det vet vi*

En arbeidsøkt med Visitasjonspatroljen i

Straffegjennomføringsloven har en rekke bestemmelser om kontrolltiltak for å avdekke innsmugling, omsetning og bruk av illegale stoffer i fengsler, og for å bekjempe rusmiddel-misbruk blant domfelte under kontroll av friomsorgen. Kriminalomsorgen skal hindre ulovlig innførsel og bruk av rusmidler under varetektsopphold og straffegjennomføring, og legge til rette for at innsatte og domfelte kan få hjelp til rehabilitering.

Innsatte som har et rusmisbruk bør hjelpes til å bli rusfri, og de som er stoffrie, bør skjermes fra å få tilgang til stoff under straffegjennomføringen. Ruspåvirkede personer og aktiviteter knyttet til rusbruk kan være en sikkerhetsrisiko for tilsatte og andre domfelte. Det er også vanskelig å drive rehabilitering med mennesker som er påvirket av rus.

Fra en arbeidsøkt med patroljen

Klokken er 07:30, onsdag den 31. oktober. Patroljen skal på tjenesteoppdrag til Verdal fengsel, og deretter går turen videre til Mosjøen fengsel. Avstandene i Region nord er store, og turen er beregnet til å ta to hele arbeidsdager. På dette oppdraget skal også aspirantene ved Trondheim fengsel være med.

Anders, Erik og Geir starter med briefing for alle involverte, det planlegges nøye, alle får tildelt sine gjøremål, se bilde over. Det er også planlagt hvor den enkelte skal posisjonere seg ved ankomst. Briefingen er slutt kl 09:05, og det gjøres klart for avreise, med første stopp Verdal. Turen dit er beregnet til ca 1,5 time. Aspirantene som har vært med på visitering før, men er likevel spente, dette oppdraget skal bli utført noe annerledes enn de har vært igjennom før.

Patroljen ankommer, uanmeldt for de innsatte, inn porten ved Verdal fengsel, stopper på anviste plasser, og oppdraget er påbegynt før noen egentlig vet hva som foregår. Klokken 11:07 er alle innsatte på verkstedet stilt opp på rekke og rad, og det

foretas personsøk med hunden Holly, godt ledsaget av hundefører Geir, se nederste bilde neste side.

Personsøk ved hjelp av hund er et viktig hjelpemiddel for å bekjempe narkotika i fengslene og er innført i alle kriminalomsorgens regioner. Hundene markerer eventuelle funn, og søket kan gjøres både på innsatte og på besøkende.

Det blir ikke noe funn denne gangen, de på verkstedet kan fortsette sitt arbeid med produksjon av paller. Inspektør Gjervan forteller at det ikke er uvanlig at det blir gjort funn, men situasjonen i Region nord er under god kontroll, med hensyn til innsmugling og oppbevaring av ulovlige stoffer. Etter personsøket er det nytt møte i patroljen, nå sammen med ansatte på Verdal fengsel. Det legges raskt planer for søk gjennom rom og fellesarealer.

Holly er ivrig i jobben. Geir nikker fornøyd og gir Holly klapp og fine ord. Like etterpå

Region nord

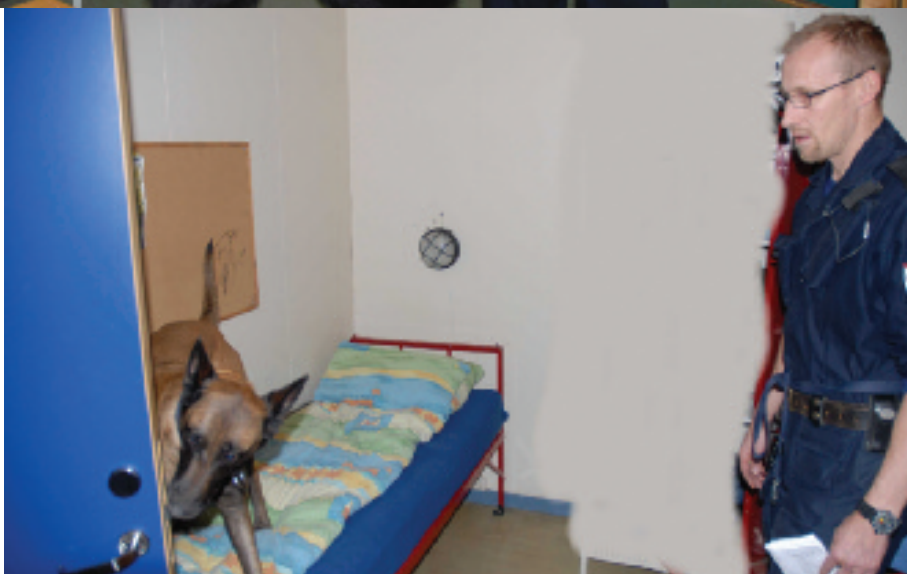
kommer ansatte og aspiranter inn og foretar manuelle søk. Brakke for brakke og rom for rom søkes over, men ingen funn blir gjort.

Iherdig i tjenesten er hunden Sita og hundefører Erik Kristensen. Inspektør Anders Gjervan, følger nøye med, og forteller at kriminalomsorgens hunder er godkjente ved Politihøgskolen, se øverste bilde. Hundeevipasjene har gjennomgått omfattende tester og kurs i regi av Tollvesenet. Søkene foregår etter samme lest som Tollvesenet bruker på havner, flyplasser og ved grensepasseringer. Visitasjonspatroljen trener en dag i uken i sammen med Sør-Trøndelag politidistrikt.

Etter visitasjonen er det mat, som kjøkkensjef Axel Hembre har gjort i stand. Det smakte fortreffelig, og gir en god start for ferden videre over Snåsa-heia, til Mosjøen, som kan bli litt av en tur. Ute er det 2 grader i luften, og snø er i vente.

Jeg takker for følget

Jomar Kjosnes, rådgiver, Kriminalomsorgen region nord

Visitasjonspatroljens hovedoppgaver er å bekjempe innsmugling, oppbevaring og bruk av narkotika og andre ulovlige gjenstander i fengslene. I tillegg har den hovedansvaret for opplæring og instruksjon av regionens tjenestemenn og aspiranter innen narkotikaområdet og ansvar for å rapportere om eventuelle uheldige sikkerhetsmessige forhold. Den inngår også i regionens inspeksjonsgruppe i forbindelse med sikkerhetsinspeksjoner.

Visitasjonspatroljen i Region nord ble etablert i 1989. Da bestod den av fengselsinspektør Anders Gjervan og fengselsførstebetjent Svein Lyby. De første årene hadde patroljen kontorer i en tidligere tjenestebolig ved Leira avdeling. I 1997 flyttet de inn i Trondheim fengsel.

Patroljen har to tjenestebiler, men på lengre reiser benyttes flytransport. Visitasjonspatroljen består i dag av inspektør Anders Gjervan, førstebetj./hundefører Erik Kristensen m/Sita og førstebetj./hundefører Geir Jakobsen m/Holly.

Første program med full akkreditering er norsk

Av seniorrådgiver Gerhard Ploeg, Kriminalomsorgens sentrale forvaltning

For snart to år siden ble det opprettet et rådgivningspanel som består av fem eksperter på programvirksomhet som ikke er tilknyttet kriminalomsorgen. Panelet har tatt imot en del søknader som er blitt vurdert etter de åtte kriterier som skal oppfylles for å bli akkreditert. Det gis råd til KSF, som tar den endelige beslutningen. "Aktuelt for kriminalomsorgen" har ved flere tidligere anledninger skrevet om ordningen med akkreditering av programvirksomheten. Hele ordningen finnes på sidene til www.kriminalomsorgen.no.

Motivator

Noen programmer endte med å bli foreløpig akkreditert, men i møtet i oktober i fjor skjedde det for første gang at det ble tilrådet full akkreditering, noe som KSF tilrådde. Det var ekstra hyggelig at det var et program som er laget av ansatte i norsk kriminalomsorg. "Motivator" er et program som først og fremst skal brukes som oppfølging av deltakelse i andre programmer. Det dreier seg om å vedlikeholde motivasjonen som har

oppstått. Programmet er utviklet på Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt av Baar Bias Damman, Roar Thronæs og Kjetil Nygård.

Bakgrunnen for programmet er at man opplevde at innsatte fikk en glød og en lyst til å jobbe med seg selv etter deltakelse i andre programmer uten at denne gløden ble ivarettatt på avdelingene. De prøvde de spesifikke oppfølgingsprogrammene som er utviklet for Ny start og RIF, men fant ut at disse ikke passet for målgruppen. Konkusjonen var at ting ikke var knyttet sammen, slik at det måtte lages noe nytt.

"Motivator" er et gruppeprogram. Men det er ikke alle som passer til å delta i grupper. Ila har derfor planer om å utarbeide en ny variant av programmet som skal fungere som en- til- en-samtaler.

Et av målene for programmet er at de innsatte skal lære noe om hvordan endring fungerer, for eksempel gjennom at den innsatte selv velger et endringsområde som er viktig for ham. Det kan være noe så enkelt som å slutte med å røyke. Tanken bak er at å lykkes med dette kan gi motivasjon til å starte med større og viktigere endringsoppgaver. ○

Barn under 18 år som begår alvorlig kriminalitet

Som et samarbeid mellom ICPA (International Corrections and Prisons Association) og kriminalomsorgen planlegges en internasjonal konferanse om dette temaet i Oslo 5. og 6. juni 2008. Nærmere informasjon vil bli gitt på Internett og Intranett.

Inviterte foredragsholdere fra en rekke land vil gi verdifulle innspill til det utredningsarbeid som er i gang i det offentlige utvalget ledet av Liv Synnøve Taraldsrud. Det vil også gi praktiske innspill til den tilretteleggingen som vi allerede er i gang med som oppfølging av stortingsmeldingen om unge lovbyrtere. ○

Vestoppland fengsel

Gjøvik fengsel og Vestre Slidre fengsel er historie. Disse to fengslene utgjør nå lukket og åpen avdeling på Vestoppland fengsel. Fengselsleder er Hans Otto Grøndahl, tidligere leder av Gjøvik fengsel.

Hensikten med fusjonen var å sikre drift i lys av dagens utfordringer for kapasitet, kvalitet og ressursbruk. Vestoppland fengsel har fått to nye årsverk, i tillegg er en stilling omdisponert til nye oppgaver. Fengselet har også fått midler til blant annet å styrke transportkapasiteten til fremstillinger og overføringer mellom de to avdelingene.

Sysselsettingstilbudet videreutvikles og utvides ved at det etableres undervisningstilbud i Vestre Slidre avdeling som harmoniserer med tilbudet i Gjøvik avdeling. Undervisning og arbeidsdrift knyttes sterkere sammen og samarbeidet med NAV i Valdres og Gjøvik videreutvikles. I tillegg kan programvirksomheten utvides og sikkerheten styrkes. ○

Faget i fokus X

Årets tema: Stortingsmeldingen

Faget i fokus arrangeres i år for tiende gang.

Sted: KRUS. Tid: 11. - 12. juni 2008.

Invitasjon med program vil bli sent ut i løpet av mai.

KRIMINALOMSORGEN

Aktuelt for kriminalomsorgen

Utgiver

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning
Postboks 8005 Dep,
0030 Oslo

Ansvarlig

Ekspedisjonssjef Kristin Bølgren Bronebakk

Redaktør

Seniorrådgiver
Grethe Rødskog Fodstad, KSF
telefon 22 24 55 88 telefaks 22 24 55 90
e-post: grethe-rodskog.fodstad@jd.dep.no via
etatsnett: Fodstad Grethe (Justisdept)

Kontaktutvalg Kriminalomsorgsavdelingen

Utviklingsseksjonen
rådgiver Leif Flatby, Administrativ seksjon
rådgiver Maren Vaagan, Juridisk seksjon

Kontaktpersoner regionalt nivå

Frode Isaachsen, Region øst
Birgitte Skjørshammer Wang,
Region sør
Liv Henly, Region nordøst
Björg Lindebø, Region sørvest
Øystein Hauge, Region vest
Synnøve Sørland, Region nord

Bestilling av

abonnement/adresseendring:
forværelset i KOA/KSF
telefaks 22 24 55 90
telefon 22 24 55 31/01

Redaksjonen avsluttet

27. februar 2008

Manusfrist nr. 2/2008

27. mai

Utgivelsesplan 2008

Uke 10, 25, 41, 50

Opplag: 4500

Nr 1/2008, 18. årgang